

Nr 186

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i föräldrabalken, m. m.; given Stockholms slott den 23 oktober 1970.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om ändring i föräldrabalken,
- 2) lag om ändring i lagen (1958:640) om ändring i föräldrabalken,
- 3) lag om ändring i lagen (1958:638) om införande av nya ärvdebalken,
- 4) lag om ändring i giftermålsbalken,
- 5) lag om ändring i namnlagen (1963:521),
- 6) lag om ändring i lagen (1969:618) om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Lennart Geijer

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag till ändringar i adoptionslagstiftningen. Ändringarna syftar till att så långt möjligt likställa alla adoptivbarn med andra barn i familjerättsligt hänseende. Sålunda föreslås att reglerna för s. k. stark adoption görs tillämpliga på kvarstående äldre s. k. svaga adoptioner. Vidare slopas nuvarande möjligheter att häva adoption. Samtidigt införs möjlighet att adoptera adoptivbarn. I propositionen föreslås dessutom vidgade möjligheter för den som är mellan 20 och 25 år att antaga adoptivbarn.

Övergången från svag till stark adoption föreslås träda i kraft den 1 juli 1971. I övrigt avses ändringarna träda i kraft den 1 januari 1971.

1) Förslag
till
Lag
om ändring i föräldrabalken

Härigenom förordnas i fråga om föräldrabalken
dels att 4 kap. 8—13 §§ och 20 kap. 7 §¹ skall upphöra att gälla,
dels att 4 kap. 1, 3, 4 och 5 §§ samt 20 kap. 5, 6 och 8 §§ skall ha nedan
angivna lydelse,
dels att i balken skall införas en ny paragraf, 4 kap. 7 §, av nedan an-
givna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 KAP.

1 §.

Man eller kvinna, som fyllt tjugufem år, må med rättens tillstånd antaga adoptivbarn.

Man eller kvinna, som fyllt tjugufem år, må med rättens tillstånd antaga adoptivbarn. *Rätt att antaga adoptivbarn tillkommer även den som fyllt tjugu men ej tjugufem år, om adoptionen avser eget barn, makes barn eller makes adoptivbarn eller om synnerliga skäl eljest föreligga.*

Till adoptivbarn kan antagas jämväl adoptantens barn utom äktenskap. Har barnets moder uppnått myndig ålder, må hon gemensamt med make adoptera barnet, ändå att hon ej fyllt tjugufem år.

3 §.

Makar må ej adoptera annorledes än gemensamt. Dock må ena maken ensam antaga adoptivbarn, där den andre vistas å okänd ort eller är sinnessjuk eller sinnesslö, ävensom eljest med den andres samtycke adop-

Makar må ej adoptera annorledes än gemensamt. Dock må ena maken ensam antaga adoptivbarn, där den andre vistas å okänd ort eller är sinnessjuk eller sinnesslö, ävensom eljest med den andres samtycke adop-

¹ Senaste lydelse av
4 kap. 9 § 1958: 640.
4 kap. 10 § 1969: 157.
4 kap. 12 § 1958: 640.
4 kap. 13 § 1963: 523.
20 kap. 7 § 1958: 640.

(Nuvarande lydelse)

tera dennes barn i äktenskap eller adoptivbarn eller ock eget barn utom äktenskap.

(Föreslagen lydelse)

tera dennes barn eller adoptivbarn eller ock eget barn.

4 §.

Andra än — — — — — antaga adoptivbarn.

Ej heller må adoptivbarn i adoptantens livstid ånyo adopteras av annan än dennes make.

5 §.¹

Utan eget — — — — — han tillfrågas.

Den som ej fyllt tjugu år må ej adopteras utan föräldrarnas samtycke. Moderns samtycke skall hava lämnats sedan hon hunnit tillräckligt återhämta sig efter nedkomsten. Är endera av föräldrarna sinnessjuk, sinnesslö, utan del i vårdnaden eller å okänd ort, vare hans samtycke ej erforderligt. Är sådant fall för handen beträffande båda föräldrarna, skall i stället förmyndarens samtycke inhämtas.

Den som ej fyllt tjugu år må ej adopteras utan föräldrarnas samtycke. Moderns samtycke skall hava lämnats sedan hon hunnit tillräckligt återhämta sig efter nedkomsten. Vid adoption av adoptivbarn skall i stället inhämtas samtycke av adoptanten eller, om make adopterat andre makens barn, av makarna.

Samtycke fordras ej av den som är sinnessjuk, sinnesslö, utan del i vårdnaden eller å okänd ort. Är sådant fall för handen beträffande envar av dem som enligt andra stycket skall samtycka till adoptionen, skall i stället samtycke inhämtas från barnets förmyndare.

Den som — — — — — förmyndarens samtycke.

7 §.²

Såvitt angår adoptivbarnets ställning till adoptanten och dennes släktingar upphör all verkan av adoptionen, om

1. adoptivbarnet adopteras av annan än adoptantens make, eller

2. adoptanten ingår äktenskap med adoptivbarnet.

¹ Senaste lydelse 1969: 157.

² Förutvarande 7 § upphävd genom 1958: 640.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

20 KAP.

5 §.¹

Laga domstol — — — — — sitt hemvist.

Ärende om adoptivförhållandes hävande upptages av rätten i den ort, där adoptanten eller, om han är död, adoptivbarnet har sitt hemvist.

6 §.¹

I ärende om antagande av adoptivbarn skall rätten söka inhämta upplysningar om barnet och *adoptanten* ävensom huruvida vederlag eller bidrag till barnets underhåll är givet eller utfäst. Har barnet ej fyllt aderton år, skall yttrande inhämtas såväl från barnavårdsnämnden i den församling, där *adoptanten* är kyrkobokförd, *som ock, där barnavårdsman förordnats för barnet, från den barnavårdsnämnd, som har att utöva tillsyn å barnavårdsmannens verksamhet, och eljest från barnavårdsnämnden i den församling, där föräldrarna eller den av dem som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd.*

Fader eller moder, vars samtycke till adoptionen ej erfordras, varde ändock hörd, där det kan ske. Finnes särskild förmyndare, vars samtycke ej erfordras, skall ock han höras.

I fall, varom i 4 kap. 12 § andra stycket sägs, lämne rätten arvingar efter den avlidne adoptanten som avses i 2 kap. 3 § tillfälle att yttra sig.

Mot rättens beslut i ärende om antagande av adoptivbarn *eller adoptivförhållandes hävande* må talan fullföljas av *envar, som äger göra ansökan därom* eller som skall höras i ärendet.

I ärende om antagande av adoptivbarn skall rätten inhämta upplysningar om barnet och *sökanden* ävensom huruvida vederlag eller bidrag till barnets underhåll är givet eller utfäst. Har barnet ej fyllt aderton år, skall yttrande inhämtas från barnavårdsnämnden i den församling där *sökanden* är kyrkobokförd *samt, om barnavårdsman förordnats för barnet, från den barnavårdsnämnd, som har att utöva tillsyn å barnavårdsmannens verksamhet, och eljest från barnavårdsnämnden i den församling där den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd.*

Fader eller moder, vars samtycke till adoptionen ej erfordras, varde ändock hörd, där det kan ske. *Vid adoption av adoptivbarn skall vad nu sagts i stället gälla adoptanten eller, om make adopterat andra makens barn, envar av makarna.* Finnes särskild förmyndare, vars samtycke ej erfordras, skall ock han höras.

8 §.

Mot rättens beslut i ärende om antagande av adoptivbarn må talan fullföljas av *sökanden* eller *den* som skall höras i ärendet.

¹ Senaste lydelse 1958: 640.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1971.

Har adoptivförhållande upplösts genom beslut om hävande som meddelats före utgången av år 1970, gäller äldre bestämmelser i fråga om rättsverkan av sådant beslut.

2) Förslag

till

Lag

om ändring i lagen (1958: 640) om ändring i föräldrabalken

Härigenom förordnas, att punkterna 1—3 i övergångsbestämmelserna till lagen (1958: 640) om ändring i föräldrabalken skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1971.

3) Förslag

till

Lag

om ändring i lagen (1958: 638) om införande av nya ärvdabalken

Härigenom förordnas, att 4 § lagen (1958: 638) om införande av nya ärvdabalken skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1971. Paragrafen gäller dock fortfarande i fråga om rätt till arv på grund av adoptivförhållande och till underhållsbidrag ur kvarlåtenskap efter den som avlidit dessförinnan.

4) Förslag

till

Lag

om ändring i giftermålsbalken

Härigenom förordnas, att 2 kap. 12 § giftermålsbalken skall upphöra att gälla vid utgången av år 1970.

5) Förslag

till

Lag**om ändring i namnlagen (1963: 521)**

Härigenom förordnas, att 15 § namnlagen (1963: 521) skall ha nedan angivna lydelse.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***15 §**

Förklaras någon — — — — — mannens namn.

Häves adoptivförhållande, förlorar adoptivbarnet adoptantens släktnamn och återförvärvar det namn barnet hade före adoptionen. Om synnerliga skäl äro därtill, må dock rätten tillåta att barnet behåller adoptantens namn.

Dömes till — — — — — mannens namn.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1971.

6) Förslag

till

Lag**om ändring i lagen (1969: 618) om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap**

Härigenom förordnas, att 5 § lagen (1969: 618) om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap skall ha nedan angivna lydelse.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***5 §**

Med barnavårdsnämndens — — — — — av domstol,

3. föreligger samtycke av modern eller särskilt förordnad förmyndare enligt 4 kap. 5 § *andra stycket* föräldrabalken till adoption av barnet, eller

3. föreligger samtycke av modern eller särskilt förordnad förmyndare enligt 4 kap. 5 § föräldrabalken till adoption av barnet, eller

4. av — — — — — psykiska hälsa.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1971.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 2 oktober 1970.

Närvarande:

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden LANGE, HOLMQVIST, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ändring i adoptionslagstiftningen* och anför.

Inledning

Med anledning av väckta motioner hemställde 1967 års riksdag i skrivelse (nr 322) till Kungl. Maj:t om översyn i lämpligt sammanhang av bestämmelserna om hävande av adoptivförhållanden. Den begärda översynen har verkställts inom justitiedepartementet och redovisats i en departementspromemoria med förslag till ändringar i adoptionslagstiftningen (stencil Ju 1970: 5). I promemorian föreslås också vissa andra ändringar i adoptionslagstiftningen, nämligen omvandling av bestående svaga adoptioner till s. k. starka adoptioner samt sänkning av adoptionsåldern.

Efter remiss har yttranden över promemorieförslagen avgivits av Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, Stockholms rådhusrätt, socialstyrelsen, centrala folkbokförings- och uppbördsnämnden (CFU), statens grupplivnämnd, familjelagssakkunniga, barnavårdsnämnderna i Stockholm, Malmö, Göteborg och Luleå, föreningen Sveriges häradshövdingar och stadsdomare (domareföreningen), Sveriges advokatsamfund, föreningen Sveriges rättshjälpsjurister, Centerns kvinnoförbund, Moderata samlingspartiets kvinnoförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Moderata ungdomsförbundet, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Fredrika Bremer-förbundet, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Svenska livförsäkringsbolags förening, Folksam ömsesidig livförsäkring och föreningen Adoptionscentrum.

Överläggningar i ärendet har hållits med företrädare för justitieministerierna i Danmark, Finland och Norge.

På grund av vad sålunda förekommit har inom justitiedepartementet upprättats förslag till lag om ändring i föräldrabalken m. m. De upprättade lagförslagen torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga*.

Övergång från svag till stark adoption

Gällande regler om adoption m. m. Adoptionsinstitutet infördes hos oss genom lagen (1917: 378) om adoption. De nu gällande allmänna bestämmelserna om adoption finns i 4 kap. föräldrabalken (FB). Adoption kommer till stånd genom beslut av rätten. Till adoptivbarn kan antagas annans barn och adoptantens eget barn utom äktenskap (1 §). Makar får i princip bara adoptera gemensamt. Dock får make adoptera ensam, om den andra maken vistas på okänd ort eller är sinnessjuk eller sinnesslö. Vidare får make med den andra makens samtycke adoptera dennes barn i äktenskap eller adoptivbarn eller sitt eget barn utom äktenskap (3 §). Andra än makar får inte adoptera gemensamt. Så länge adoptanten lever får adoptivbarnet inte adopteras på nytt av annan än adoptantens make (4 §).

Den som har fyllt 12 år får normalt inte adopteras utan eget samtycke. Adoption får dock ske av den som är mellan 12 och 16 år utan dennes samtycke, om det kan antas lända honom till skada att bli tillfrågad. För adoption av den som är under 20 år krävs föräldrarnas samtycke. Är någon av föräldrarna sinnessjuk, sinnesslö, utan del i vårdnaden eller på okänd ort är hans samtycke dock inte behövligt. Om sådant fall föreligger beträffande båda föräldrarna, krävs i stället samtycke av förmyndaren. Den som är omyndigförklarad får inte adopteras utan förmyndarens samtycke (5 §). Även föräldrar vilkas samtycke inte behövs skall om möjligt höras i ärendet. Detsamma gäller särskilt förordnad förmyndare (20 kap. 6 § andra stycket).

Rätten skall pröva adoptionens lämplighet. För tillstånd krävs att adoptionen länder till gagn för barnet och att sökanden har uppfostrat barnet eller vill uppfostra det eller särskild anledning till adoption annars föreligger. Ansökningen får inte bifallas om på någondera sidan har lämnats eller utfästs vederlag för adoptionen och inte heller om bidrag till barnets underhåll har utfästs, såvida det inte är fråga om engångsbidrag och beloppet eller förbindelse på detta har överlämnats till barnavårdsnämnden (4 kap. 6 §). I adoptionsärendet skall domstolen försöka inhämta upplysningar om barnet och adoptanten och om eventuellt utfästa vederlag och underhållsbidrag. Har barnet inte fyllt 18 år, skall yttrande inhämtas från vederbörande barnavårdsnämnder (20 kap. 6 § första stycket).

Sådan adoption som sker enligt nu gällande rätt brukar kallas stark adoption. Genom adoptionen får adoptivbarnet nämligen i fråga om vårdnad,

underhåll, förmynderskap och arvsrätt samma ställning i förhållande till adoptanten som om det varit dennes barn i äktenskap, och samtidigt avskärs banden mellan barnet och dess biologiska släkt. Har make adopterat den andra makens barn, betraktas barnet som deras gemensamma (6 kap. 11 §, 7 kap. 5 § och 11 kap. 1 § tredje stycket FB, 4 kap. 1 och 2 §§ ärvdabalken). Adoptivbarnets rätt till släktnamn regleras i 3 § namnlagen (1963: 521). Enligt 3 § första stycket förvärvar den som antages till adoptivbarn därigenom adoptantens eller, om han adopteras av makar, adoptivfaderns släktnamn. Rätten kan dock tillåta, att adoptivbarnet behåller det släktnamn som barnet hade före adoptionen. Enligt tredje stycket samma paragraf kan adoptivbarn, som förvärvat adoptants släktnamn, framför detta som tilläggsnamn bära det släktnamn barnet hade före adoptionen. Har adoptivbarnet behållit sitt tidigare släktnamn, kan det bära adoptantens släktnamn som tilläggsnamn.

Den starka adoptionsformen infördes den 1 juli 1959, då ärvdabalken, lagen (1958: 638) om införande av nya ärvdabalken och lagen (1958: 640) om ändring i föräldrabalken trädde i kraft. Dessförinnan fanns i Sverige endast s. k. svag adoption. Tidigare gällande regler innebar nämligen att adoptivbarnet hade en något svagare ställning i förhållande till adoptanten än dennes eget barn i äktenskap och att vissa band fanns kvar mellan adoptivbarnet och dess släkt. Sålunda var barnets föräldrar skyldiga att bidra till barnets underhåll, om adoptanten och hans make blev ur stånd till det. I arvsrättsligt hänseende gällde i huvudsak följande. Adoptivbarn och dess avkomlingar hade arvsrätt efter adoptanten med den inskränkningen att arvsrätten inte fick inkräkta på bröstarvinges laglott. Någon arvsrätt efter adoptantens släktingar förelåg däremot inte. Adoptivbarnets och dess släktingars arvsrätt i förhållande till varandra bestod trots adoptionen, men om adoptivbarnet avled utan att efterlämna bröstarvinge och av adoptanten erhållit egendom i arv, gåva eller testamente, fanns en till egendomens värde begränsad arvsrätt för adoptanten eller hans avkomlingar. Saknade adoptivbarnet arvsberättigade släktingar hade adoptanten, men inte hans avkomlingar, rätt att arva även den övriga kvarlåtenskapen.

De nu angivna äldre underhålls- och arvsreglerna gäller alltså i fråga om adoptioner som har beviljats före den 1 juli 1959, om inte domstol på ansökan av adoptanten inom fem år från nämnda tidpunkt har meddelat särskild förklaring att de nya reglerna skall tillämpas (punkterna 1 första stycket och 2 i övergångsbestämmelserna till lagen, 1958: 640, om ändring i föräldrabalken samt 4 § lagen, 1958: 638, om införande av nya ärvdabalken). Tiden för sådan ansökan utgick alltså den 1 juli 1964. Bestämmelserna om antagande av adoptivbarn skulle äga motsvarande tillämpning i fråga om ansökningen. Kunde det antagas att vid adoptionen förutsatts, att adoptivbarnets biologiska föräldrar inte skulle veta vem som adopterade barnet, behövde föräldrarna dock inte höras över ansökningen (punkt 1 andra stycket i nyssnämnda övergångsbestämmelser).

Som skäl för de nämnda specialreglerna för äldre adoptioner åberopades att den rättsställning adoptivbarnet fick genom den nya adoptionsformen så väsentligt skilde sig från barnets ställning vid tidigare adoptioner att de nya arvs- och underhållsreglerna borde gälla för äldre adoptioner bara under förutsättning att domstol efter särskild prövning funnit, att adoptionen borde föras in under den nya lagen (prop. 1958 A: 144 s. 154 o. 262). Tidsgränsen fem år för ansökan motiverades med att frågan om övergång från svag till stark adoption inte borde hållas svävande under någon längre tid med hänsyn till den verkan övergången fick för både adoptivbarnets och andras rättsliga ställning (SOU 1954: 6 s. 193).

I fråga om *rättsläget i övriga nordiska länder* kan nämnas följande. Genom lagen den 25 maj 1956 om adoption har stark adoption införts i *Danmark*. Emellertid kan i adoptionsbeslutet föreskrivas, att barnet fortfarande skall ha arvsrätt efter sina släktingar. Av uttalanden i samband med folketingets behandling av lagförslaget kan man dra den slutsatsen att denna möjlighet skall användas om adoptanten och barnets föräldrar begär det och barnet även efter adoptionen sannolikt kommer att stå i nära kontakt med de biologiska föräldrarna. Enligt 1956 års lagstiftning skulle äldre svaga adoptivförhållanden kunna föras in under den nya lagstiftningen, om ansökan här- om gjordes inom fem år efter nya lagens ikraftträdande. År 1961 borttogs emellertid femårsgränsen. Det är alltså fortfarande möjligt att låta nya lagen bli tillämplig på äldre adoptivförhållanden.

I *Finland* regleras adoptionsinstitutet i lag den 5 juni 1925 om adoptivbarn. En adoption enligt den lagen har karaktären av svag adoption. Sålunda bevarar adoptivbarnet sin arvsrätt efter sina biologiska släktingar och har i princip inte arvsrätt efter adoptantens släktingar. Däremot får adoptivbarnet arvsrätt efter adoptanten med den inskränkningen att arvsrätten inte får inkräkta på bröstarvinges laglott. Arvsrätt efter barnet tillkommer adoptanten men inte dennes släktingar. I fråga om underhållsskyldigheten gentemot adoptivbarnet gäller att adoptanten är primärt och barnets biologiska föräldrar subsidiärt underhållsskyldiga. Det finländska justitieministeriet planerar att under 1971 lägga fram förslag till ny adoptionslagstiftning som bygger på stark adoption.

I *Norge* infördes svag adoption genom lag den 2 april 1917. Genom lagstiftning den 24 maj 1935 infördes stark adoption vid sidan av svag adoption och efter lag den 21 december 1956 kan endast stark adoption äga rum. Efter år 1935 fram till ikraftträdandet av 1956 års lagstiftning har svag adoption skett i endast omkring 2 % av fallen.

1956 års lagstiftning innehöll samma bestämmelser om möjlighet att föra in äldre adoptioner under den nya lagen som motsvarande svenska och danska lagstiftning.

Departementspromemorian. I promemorian omtalas att det under förarbetena till 1958 års lagstiftning framhölls (1LU 1958 B:14 s. 81) att man kunde förvänta att åtskilliga adoptanter skulle begagna sig av möjligheten till övergång från svag till stark adoption. Möjligheten har emellertid enligt promemorian utnyttjats bara i ett jämförelsevis begränsat antal fall. Tillgängliga statistiska uppgifter visar att närmare 70 000 adoptioner kom till stånd under tiden 1918—1959. Hela antalet ärenden om övergång från svag till stark adoption uppgick emellertid sannolikt bara till mellan 3 000 och 4 000. Utvecklingen har sålunda här blivit en annan än man räknade med vid lagstiftningens tillkomst.

Adoptivbarn får normalt en mycket stark anknytning till adoptanten och dennes släkt under det att den faktiska förbindelsen mellan barnet och dess biologiska släktingar särskilt vid spädbarnsadoption definitivt upphör i och med adoptionen. Det låga antalet ansökningar om övergång till stark adoption kan därför inte antas bero på en negativ inställning till den starka adoptionsformen från adoptanterna i gemen. Förklaringen får enligt promemorian sökas i andra omständigheter. Många gånger torde adoptanten helt enkelt ha saknat kännedom om möjligheten att begära övergång till stark adoption eller i varje fall om den rättsliga effekten av att sådan övergång inte kom till stånd. Det är också troligt att åtskilliga av de adoptanter som känt till övergångsreglerna till 1958 års lagstiftning inte kommit sig för med att ta initiativ till ett domstolsförfarande, som inte skulle komma att leda till någon omedelbart märkbar förändring i det faktiska förhållandet mellan adoptant och adoptivbarn. Ytterligare en faktor, som avhållit adoptanter från att begära övergång till stark adoption, har uppenbarligen varit att de inte önskade att barnets biologiska föräldrar skulle behöva dras in i adoptionsfrågan på nytt.

Enligt promemorian är det i och för sig otillfredsställande att för ett betydande antal adoptioner alltså gäller vissa regler, som återspeglar en föråldrad syn på adoptionsinstitutet och därför inte torde ha någon förankring i det allmänna rättsmedvetandet. Situationen förmodas också i dag vara den att i det stora flertalet äldre adoptivförhållanden såväl adoptivföräldrarna och adoptivbarnet som barnets biologiska föräldrar utgår från att barnet rättsligt sett är likställt med adoptantens egna barn. Att detta i arvsrättsligt hänseende medför risk för rättsförluster ligger enligt promemorian i öppen dag. Det har också förekommit att arvskifte fått göras om till följd av felaktiga föreställningar om vilka arvsregler som gäller för adoptivbarn i äldre adoptivförhållanden (se t. ex. NJA 1948 s. 244).

Det anses mot bakgrund av dessa förhållanden motiverat att överväga lagstiftning i syfte att bringa rättsreglerna för äldre adoptioner i större överensstämmelse med numera gängse uppfattning om rättsverkningarna av adoption. Eftersom systemet att göra tillämpligheten av 1958 års lagstiftning beroende på särskild domstolsförklaring därom har visat sig otillräckligt,

måste enligt promemorian en lösning sökas på andra vägar. Det mest radikala sättet är att göra de nya reglerna tillämpliga på alla bestående äldre adoptivförhållanden.

I promemorian framhålls att en sådan lösning skulle innebära att de biologiska föräldrarnas subsidiära underhållsskyldighet mot adoptivbarnet upphör. Denna underhållsskyldighet anses redan nu sakna nämnvärd praktisk betydelse. Socialstyrelsen har på förfrågan uppgett att man där inte känner till något fall under de senaste 30 åren där frågan aktualiserats. I promemorian påpekas även att de allra flesta barn som adopterats enligt äldre regler numera uppnått sådan ålder att frågan om underhåll överhuvudtaget inte längre kan bli aktuell. Att den subsidiära underhållsskyldigheten upphör anses därför inte utgöra något hinder mot att göra reglerna om stark adoption generellt tillämpliga på kvarstående svaga adoptioner.

Det arvsrättsliga förhållandet mellan adoptivbarnet och dess biologiska släktingar kan däremot enligt promemorian vara av reell betydelse. Det framstår dock som principiellt mindre tillfredsställande att barn som adopterats skall ha en — låt vara i olika hänseenden begränsad — arvsrätt i förhållande till två släkter, dvs. både den biologiska slakten och adoptivslakten. Eftersom adoptivbarn ofta nog är födda utom äktenskap, har denna olägenhet f. ö. ökat i och med att barn utom äktenskap numera generellt har full arvsrätt efter sin biologiske fader och dennes släktingar.

I promemorian hävdas att det från både principiell och praktisk synpunkt är mest tilltalande att adoptivbarn alltid har arvsrätt på samma sätt som andra barn, dvs. full arvsrätt i den släkt dit barnet faktiskt närmast hör, och det är i adoptivbarnens fall praktiskt taget undantagslöst adoptivslakten. En sådan ordning torde stämma överens med vad som redan nu i allmänhet har antagits gälla. Detta får givetvis inte undanskymma det faktum att det kan finnas fall, där berörda kontrahenter avsett att arvsrätten mellan barnet och dess biologiska släkt skall bestå. De biologiska släktingarna, främst barnets föräldrar, har emellertid möjlighet att i sådana fall upprätta testamente till förmån för barnet. Den begränsning i testationsfriheten som bröstarvinges rätt till laglott utgör tillmäts inte någon större betydelse i sammanhanget. Det påpekas också att frågan om laglottsinstitutets avskaffande är föremål för utredning av familjelagssakkunniga.

Fullständig arvsrätt för adoptivbarnet efter adoptanten innebär givetvis motsvarande inskränkning i arvsrätten för adoptantens biologiska arvingar. Även här torde emellertid enligt promemorian möjligheten att upprätta testamente vara tillräcklig. Det nämns också att övergångsbestämmelserna till 1958 års lagstiftning gav adoptanten frihet att få förklaring om övergång från svag till stark adoption oavsett vilken inställning hans släktingar hade i frågan. Inte heller de förändringar i fråga om arvsrätt efter adoptivbarnet, som föranleds av en övergång från svag till stark adoption, anses vara något avgörande hinder mot den ifrågasatta lösningen.

Utgångspunkten för en ny lagstiftning bör därför enligt promemorian vara, att reglerna för stark adoption skall göras tillämpliga på alla kvarstående äldre adoptivförhållanden. Med hänsyn till att en övergång till stark adoption medför vissa åtminstone formellt betydelsefulla rättsverkningar kunde det övervägas att ge de av adoptionen berörda parterna möjlighet att under viss tid göra anmälan eller ansökan om att äldre regler tills vidare skall fortfara att gälla för adoptivförhållandet. En sådan ordning är emellertid enligt promemorian förenad med uppenbara olägenheter som knappast uppvägs av de fördelar som skulle stå att vinna för ett mycket ringa fåtal adoptivbarn. Anmälnings- eller ansökningstiden skulle behöva bestämmas till minst tre år för att alla eller i huvudsak alla adoptivbarn under denna tid skulle uppnå sådan ålder att de hade möjlighet att själva bedöma, vilket regelsystem de vill att adoptionen skall vara underkastad. Detta skulle emellertid medföra att de nya adoptionsreglerna överhuvudtaget inte kunde bli tillämpliga på äldre adoptioner förrän efter ytterligare en flerårig övergångstid, trots att i det stora flertalet fall en omedelbar övergång till stark adoption torde motsvara de berörda parternas önskemål och uppfattning om vad som bör gälla. Härtill kommer att en lagstiftning av nu antytt slag skulle bli tekniskt komplicerad.

I promemorian föreslås därför att reglerna för stark adoption görs omedelbart tillämpliga på alla äldre adoptivförhållanden. Den nya ordningen föreslås gälla fr. o. m. den 1 januari 1971. Har adoptivförhållande hävts före nya lagens ikraftträdande, bör rättsverkningarna av hävandet självfallet bedömas efter äldre lag.

I promemorian berörs en speciell komplikation som uppkommer om adoptanten eller adoptivbarnet avlidit. Den före den 1 juli 1959 gällande lagen ansågs innebära, att adoptantens eller adoptivbarnets död medförde, att adoptivförhållandet upphörde. Emellertid kvarstod trots dödsfallet flera rättsverkningar av adoptionen i arvsrättsligt och namnrättsligt hänseende. Adoptantens död medförde inte heller att vårdnaden och förmynderskapet återgick till de biologiska föräldrarna, vilket däremot blev fallet om adoptivförhållandet hävdades. De rättsverkningar som adoptionen kunde medföra i förhållande till adoptantens eller adoptivbarnets släktingar berördes i själva verket inte av dödsfallet i vidare mån än som följde av den faktiska omständigheten att adoptanten — eller adoptivbarnet — avlidit. För de nu aktuella hänseendena kan det därför enligt promemorian sägas att det inte fanns någon realitet bakom uttalandet att adoptivförhållandet upplöstes genom att adoptanten eller adoptivbarnet dog. I allmänhet torde saken inte ha uppfattats så att det släktskapsförhållande, som adoptionen faktiskt ansågs medföra, upplöstes genom dödsfallet. Det möter därför enligt promemorian inte några betänkligheter att låta de nya reglerna om stark adoption gälla även i de fall där adoptivförhållandet enligt äldre rätt ansågs vara upplöst till följd av adoptantens eller adoptivbarnets död. Den praktiska

betydelsen härav blir, att arvsrätt kommer att föreligga i adoptantsläkten men inte i förhållande till den biologiska släkten.

Lagtekniskt föreslås reformen bli genomförd på så sätt, att punkterna 1, 2 och 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (1958: 640) om ändring i föräldrabalken samt 4 § lagen (1958: 638) om införande av nya ärvdabalken upphävs. Nämnada paragraf skall dock alltså gälla i fråga om rätt till arv och till underhåll ur kvarlåtenskapen efter den som har avlidit före utgången av år 1970. Vidare föreslås en särskild övergångsbestämmelse om rättsverkningarna av hävande av adoptivförhållande, vilken intagits i anslutning till de i följande avsnitt behandlade ändringarna i FB. Däremot anses någon särskild övergångsbestämmelse inte vara erforderlig för de fallen då adoptant eller adoptivbarn avlidit. De i ärvdabalken (4 kap. 1 och 2 §§ samt 8 kap. 9 §) använda uttrycken "adoptant" och "adoptivbarn" täcker i och för sig även dessa situationer. Övergångsbestämmelsen om verkningarna av hävande av adoptivförhållande föreslås få den lydelsen, att äldre lag gäller, om adoptivförhållande upplösts genom beslut om hävande som meddelats före utgången av år 1970. Därav anses motsatsvis framgå att nya lagen gäller om adoptivförhållande upplösts på annat sätt än genom beslut om hävande.

Remissyttrandena. Promemoriaförslaget tillstyrks eller lämnas utan erinran av de flesta remissinstanserna. *Svea hovrätt* framhåller att man inte behöver hysa några farhågor för att rättsförluster av någon betydelse skall uppstå. Hovrätten anser att reformen skulle medföra avsevärda principiella och praktiska fördelar. *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund* påpekar att de flesta adoptivbarn är födda utom äktenskapet. Är det frågan om en svag adoption kan adoptivbarnet ta arv efter både fadern och modern. En sådan ordning anser förbundet uppenbarligen strida mot våra dagars uppfattning om adoptionens rättsliga innebörd. *Familjelagssakkunniga* godtar promemoriaförslaget men ställer frågan om ikraftträdandet bör uppskjutas något så att enskilda personer får skäligt rådrum för testamentariska förordnanden. Eftersom de fall där testamentariska förordnanden kan bli aktuella torde vara förhållandevis fåtaliga, och då för majoriteten av bestående svaga adoptioner lagändringens snara genomförande synes önskvärt, vill de sakkunniga dock inte motsätta sig förslaget på denna punkt. Det förutsätts emellertid att särskilda åtgärder vidtas för att sprida kunskap om lagändringen före ikraftträdandet. Även *Stockholms rådhusrätt*, *socialstyrelsen*, *statens grupplivnämnd*, *barnavårdsnämnderna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Luleå*, *Sveriges advokatsamfund*, *föreningen Sveriges rättshjälpsjurister*, *Moderata ungdomsförbundet*, *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund*, *Folksam*, *Fredrika-Bremer-förbundet* och *föreningen Adoptionscentrum* ansluter sig uttryckligen till promemoriaförslaget.

Domareföreningen anser att det inte är möjligt att göra några säkra uttalanden om orsakerna till att förhållandevis få adoptanter begagnat sig av möjligheten att ansöka om övergång från svag till stark adoption. I promemorian har kanske inte tillräckligt beaktats att adoptanten och adoptivbarnet sannolikt i åtskilliga fall önskar bibehålla anknytningen till adoptivbarnets biologiska släktingar. Det torde ha varit ganska vanligt att ett barn, som fötts utom äktenskap, adopterats av ett syskon till modern och syskonets make eller av annan anhörig utan att man velat genom adoptionen upphäva barnets rätt till arv efter modern eller överhuvudtaget avbryta relationerna till modern. Om de nya adoptionsreglerna genom lagstiftning görs ovillkorligt tillämpliga på äldre adoptionsförhållanden kan rättsförluster uppkomma. Visserligen kan de biologiska släktingarna upprätta testamente till förmån för barnet men det kan befaras, att en ny lagstiftning på området inte blir allmänt känd. Frågan om adoptivbarns rätt till arv efter sina biologiska släktingar har dock enligt föreningen kommit i ett annat läge genom den nya lagstiftningen om arvsrätt för utomäktenskapliga barn. Det är troligen för de flesta okänt att utomäktenskapligt barn, som bortadopterats före den 1 juli 1959, ärver fadern. Ganska allmänt råder den uppfattningen, att adoptivbarn alltid är i arvsrättsligt hänseende jämställt med adoptantens egna barn och den uppfattningen var sannolikt utbredd redan innan stark adoption infördes i svensk rätt. Det kan befaras att nuvarande regler om svag adoption alltmera kommer att falla i glömska inte bara hos adoptanter, adoptivbarn och dessas släktingar utan också bland boupptecknings- och arvskiftesförrättare. Rättsosäkerheten kan således komma att öka om reglerna bibehålls. Dessa olägenheter kan inte undanröjas genom den i och för sig tänkbara utvägen att återuppliva möjligheten att hos domstol begära förklaring att de nya adoptionsreglerna skall tillämpas. En annan möjlighet är att genomföra det i promemorian framlagda förslaget men bereda adoptant och adoptivbarn tillfälle att begära förklaring av domstol att de äldre reglerna skall tillämpas på adoptivförhållandet. Avsevärda olägenheter skulle dock vara förenade med en sådan lösning. Föreningen har därför, fastän med tvekan, stannat för att tillstyrka förslaget till ändring i de arvsrättsliga reglerna vid svag adoption. Enligt föreningens mening bör dock övergångsbestämmelserna få ett annat innehåll, såvitt angår de fall då adoptanten avlidit innan den nya lagstiftningen träder i kraft. Förslaget innebär att ett adoptivbarn, vars adoptant avlidit för flera decennier sedan, fr. o. m. den 1 januari 1971 skulle inträda såsom arvinge efter adoptantens släktingar, trots att adoptivbarnet kanske vid åtskilliga arvfall dessförinnan varit utesluten från arv inom denna släkt. Något sådant skulle leda till en avsevärd rättsosäkerhet. Föreningen föreslår därför att nu gällande arvsregler skall tillämpas om adoptanten avlidit före den 1 januari 1971.

Föreningen tar också upp förslaget att de biologiska föräldrarnas subsi-

diära underhållsskyldighet mot adoptivbarn skall upphöra. Det anses inte uteslutet att denna underhållsskyldighet i vissa fall aktualiserats. Eftersom de barn, som adopterats enligt äldre regler, kommer att vara över elva år gamla den 1 januari 1971, kan underhållsskyldighet inte komma i fråga under någon längre tid därefter. Att bibehålla underhållsskyldigheten kan därför inte möta samma betänkligheter som när det gäller arvsrätten. I ärvdabalkssakkunnigas förslag till ärvdabalk anfördes, att man måste räkna med att subsidiär underhållsskyldighet kanske fullgjordes vid tiden för ikraftträdandet av den föreslagna nya lagstiftningen och att det i sådant fall kunde verka stötande om barnet framtogs rätten till underhåll (SOU 1954: 6 s. 194). Detta uttalande, som lämnades utan erinran under remissbehandlingen och i propositionen (prop. 1958 A: 144 s. 262), anses fortfarande vara värt beaktande. Föreningen motsätter sig därför förslaget om ändring av underhållsreglerna.

Hovrätten över Skåne och Blekinge är kritiskt inställd till förslaget i dess helhet. Den huvudsakliga motiveringen för förslaget att göra reglerna för stark adoption tillämpliga på alla bestående äldre adoptivförhållanden bygger enligt hovrätten inte på en kartläggning av de överväganden som bestämt människors handlande eller av de uppfattningar om rättsläget som nu råder utan endast på antaganden om dessa överväganden och uppfattningar. Om man likväl, med tanke på svårigheten att åstadkomma en mer bindande bevisning, godtar resonemanget, anses detta dock inte leda fram till att de föreslagna ändringarna ter sig rimliga och nödvändiga. Det förhållandet att berörda parter i det stora flertalet äldre adoptivförhållanden oriktigt utgår från att adoptivbarnet rättsligt sett är likställt med adoptantens egna barn talar snarare för att människor med tjänliga medel bör upplysas om rättsläget och beredas tillfälle att ändra detta, om de finner det vara otillfredsställande. Hovrätten framhåller vidare att det vid spädbarns-adoption kan vara naturligt att betrakta barnet på samma sätt som ett eget barn. Uppfattningen att barnet också rättsligt har samma ställning som ett eget barn vinner i fråga om de äldre adoptivförhållandena efter hand ett ökat stöd av att detta är den nya lagens innebörd. För dessa fall kan det således vara önskvärt att reglerna är enhetliga. Det finns dock anledning räkna med att de äldre adoptivfallen inte bara omfattar sådana adoptioner utan även adoptioner, där det har varit avsett att arvsrätt skulle bestå mellan adoptivbarnet och dess biologiska släkt. Om man nu ändrar lagen så att reglerna för stark adoption blir tillämpliga också på alla äldre adoptionsfall, kan därav uppkomma oväntade och överraskande resultat. Om t. ex. föräldrarna har omkommit vid en bilolycka och barnet har omhändertagits och adopterats av syskon till föräldrarna, kan lagändringen leda till att de inte, såsom man hade förutsatt, får en huvudlott vid arvsfall efter far- eller morföräldrar utan får del i sådant arv endast såsom barn i den nya familjen. Det egendomliga förhållandet kan också uppkomma att två sådana, i

olika familjer adopterade syskon inte längre har arvsrätt efter varandra, därför att de rättsligt är att betrakta som kusiner. Man torde vidare få antaga att det finns åtskilliga fall då skilsmässobarn har adopterats av styvfar eller styvmor men likväl har regelbundet umgänge med den av föräldrarna som icke längre är vårdnadshavare. Att arvsrätten består trots adoptionen kan vara något som man har förvissat sig om.

Hovrätten kan inte finna att möjligheten att göra testamente undanröjer betänkligheterna mot att genom lagändring avskära den arvsrätt som människor tror bestå. Man kommer inte ifrån att den föreslagna lagändringen kan skapa orättvisor. Många människor har en benägenhet att ta synnerligen illa vid sig, när de anser sig orättvist behandlade i arvssammanhang, och detta alldeles oavsett om det gäller egendom av någon betydelse. Hovrätten kan heller inte finna att betänkligheterna kan skjutas åt sidan genom en hänvisning enbart till att de fall där den föreslagna lagändringen skulle upphäva risken för missförstånd kan antagas vara så många flera än de fall där lagändringen vållar orättvisa. I den förra gruppen av fall gäller det ett rättsläge som har bestått hela tiden från adoptionsbeslutet och för vars ändring lagen har anvisat ett ansökningsförfarande, i den senare gruppen av fall gäller det ett rättsläge som är påtvingat och oförutsett. Det är enligt hovrätten otänkbart att genomföra en sådan lagändring utan att lämna en reservationsmöjlighet för den enskilde öppen. Den lämpligaste utvägen skulle vara att fullfölja det system för övergång till de nya reglerna som antogs 1958. Eftersom det visat sig att ansökningar förekommit i ett oväntat ringa antal fall inom den föreskrivna tiden, synes möjligheten att göra sådan ansökan böra på nytt öppnas. I samband därmed synes frågan om föräldrarnas hörande, som tidigare vållat vissa svårigheter, böra närmare regleras.

Hovrätten anser övervägande skäl tala för att man inte bör tillgripa det föreslagna medlet att med lagändring överföra alla äldre adoptivförhållanden till stark adoption med de risker för missförstånd och rättsförlust som kan uppkomma därav i vissa fall. Hovrätten förordar att första punkten i övergångsbestämmelserna till 1958 års ändringar i föräldrabalken får ändrad lydelse av innehåll att, där adoption ägt rum enligt äldre lag, adoptanten kan hos rätten göra ansökan om förklaring, att på adoptivförhållandet skall tillämpas vad som är föreskrivet för det fall att adoption ägt rum enligt nya lagen. Andra stycket av samma punkt bör innehålla att i fråga om sådan ansökan bestämmelserna om adoption av adoptivbarn skall äga motsvarande tillämpning och att hörande av adoptivbarnets föräldrar dock inte skall vara erforderligt. Dessutom bör adoptanter och adoptivbarn i äldre adoptivförhållanden upplysas om innebörden av nuvarande regler och om möjligheten att — förutsatt att de övriga föreslagna ändringarna i föräldrabalken i huvudsak genomförs — efter ansökan övergå till stark adoption. En informationsskrift med detta innehåll bör enligt hovrätten utarbe-

tas i justitiedepartementet och med ledning av folkbokföringen tillställas alla berörda personer eller, om dessa inte kan återfinnas med hjälp av folkbokföringen, utsändas till alla hushåll.

Även *Svenska försäkringsbolags riksförbund*, *Svenska livförsäkringsbolags förening* och *Moderata samlingspartiets kvinnoförbund* motsätter sig promemorieförslaget. Som skäl åberopas även här närmast de konsekvenser i arvsrättsligt hänseende som förslaget medför. I de båda förutnämnda yttrandena förordas att ytterligare överväganden ägnas den i promemorian berörda lösningen att bereda parterna möjlighet att under viss ny övergångstid göra anmälan eller ansökan om att äldre regler alltså skall gälla för adoptionen. Kvinnoförbundet anser att kontrahenterna själva efter tillfrågan bör få ta ställning till om de önskar att reglerna för stark adoption skall tillämpas.

Hävande av adoptivförhållande

Gällande rätt m. m. Enligt regler i 4 kap. FB kan domstol i vissa fall besluta om hävande av adoptivförhållande. Hävande skall sålunda äga rum på ansökan av *adoptanten*, om adoptivbarnet lider av sinnesslöhet, annat svårt själsligt eller kroppsligt lyte eller svårartad sjukdom som kan antas härröra från tiden före adoptionen. Ansökan måste dock göras inom 5 år från adoptionen och adoptanten får inte ha känt till defekten vid adoptionen (8 §). Vidare kan adoptanten få adoptivförhållandet hävt, om adoptivbarnet har grovt förgått sig mot adoptanten eller dennes närmaste eller om adoptivbarnet för ett lastbart eller brottsligt liv. Därutöver fordras för bifall till ansökan att det uppenbarligen inte kan fordras att adoptivförhållandet ändå skall bestå (9 § andra stycket). Denna senare förutsättning, som infördes genom lagen (1958: 640) om ändring i föräldrabalken, har i praxis ansetts gälla beträffande adoptioner före lagens ikraftträdande endast om domstol med tillämpning av punkt 1 i övergångsbestämmelserna har förklarat att den nya lagen skall tillämpas på adoptivförhållandet (NJA 1967 s. 186).

Adoptivförhållandet kan vidare hävas på ansökan av *adoptivbarnet*. Så är fallet om adoptanten har grovt förgått sig mot barnet eller i märklig mån försummar sina plikter mot det eller för ett lastbart eller brottsligt liv och barnets bästa till följd härav påkallar att adoptivförhållandet upphör. Barnet kan också få adoptionen hävd om det i annat fall är av väsentlig betydelse för barnet att adoptivförhållandet upphör (9 § första stycket).

Adoptivförhållande kan vidare hävas efter *överenskommelse* mellan adoptanten och adoptivbarnet, sedan barnet fyllt 20 år. Den som är omyndigförklarad skall ha förmyndarens samtycke till överenskommelsen (10 §).

Vissa särskilda bestämmelser om hävande av adoptivförhållande gäller för det fall att makar har adopterat ett barn gemensamt. Adoptivförhållan-

det får inte hävas annat än beträffande bägge makarna. Hävande enligt 8 § får ske, även om den ena maken kände till sjukdomen eller lytet vid adoptionen. Hävande enligt 9 § kan ske trots att den omständighet som åberopas som grund för hävande gäller bara den ena maken. På ansökan av adoptanten kan hävande i nu åsyftade fall äga rum, trots att endast den ena maken har ansökt därom, såvida synnerliga skäl föreligger. Detta gäller dock inte ansökan enligt 8 § av den make som kände till sjukdomen eller lytet (11 §).

Dör adoptanten kan adoptivförhållandet hävas på ansökan av adoptivbarnets föräldrar eller en av dem om det påkallas med hänsyn till barnets bästa (12 § första stycket). Om barnet efter adoptantens död adopteras av annan, anses det tidigare adoptivförhållandet hävt (12 § andra stycket). Enligt punkt 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (1958: 640) om ändring i föräldrabalken, skall äldre lag gälla i stället för bestämmelserna i 12 § första stycket, om adoptanten har dött före lagens ikraftträdande. Vidare skall 12 § andra stycket inte tillämpas, om adoptivbarnet efter adoptantens död har adopterats av annan genom adoption som har ägt rum före lagens ikraftträdande.

I och med att adoptivförhållandet hävs upphör enligt 13 § första stycket all verkan av adoptionen såvitt angår adoptivbarnets ställning till adoptanten och dennes släktingar. Om det med hänsyn till anledningen till hävandet, barnets ålder och övriga omständigheter finns särskilda skäl kan dock rätten vid hävandet bestämma att adoptanten skall bidra till adoptivbarnets underhåll. I förhållande till adoptivbarnets biologiska släktingar medför hävande av adoptionen på grundval av överenskommelse mellan adoptant och adoptivbarn ingen ändring i fråga om underhållsskyldighet och rätt till arv. Har hävandet skett av annan anledning kan rätten efter vad med hänsyn till omständigheterna finnes skäligt bestämma i vad mån adoptionens rättsverkningar i fråga om underhållsskyldighet och rätt till arv skall bestå i förhållande till adoptivbarnets släktingar. Är barnet underårigt skall rätten utse vårdnadshavare och förmyndare (13 § andra stycket). Genom hävandet förlorar adoptivbarnet adoptantens släktnamn och återfår det namn adoptivbarnet hade före adoptionen. Rätten kan dock tillåta att barnet behåller adoptantens släktnamn om synnerliga skäl talar för det (15 § andra stycket namnlagen, 1963: 521).

Bestämmelser om förfarandet vid hävande av adoptivförhållande finns i 20 kap. FB. Ärendet skall upptagas av rätten i den ort där adoptanten eller, om han är död, adoptivbarnet har sitt hemvist (5 § andra stycket). Är adoptivbarn underårigt eller lider det av sinnessjukdom eller sinnesslöhet kan ansökan om hävande enligt 4 kap. 9 § första stycket göras av barnets fader eller moder, särskilt förordnad förmyndare eller god man eller barnavårdsnämnd. Är adoptant sinnessjuk eller sinnesslö får hans förmyndare göra an-

sökan om hävande enligt 4 kap. 8 § eller 9 § andra stycket (7 § första stycket). I ärende om hävande med stöd av 4 kap. 8, 9 eller 12 § skall rätten lämna alla dem tillfälle att yttra sig vilkas samtycke eller hörande skulle vara erforderligt för adoption, dvs. barnets föräldrar, eventuellt förordnad särskild förmyndare och, i fall då barnet inte fyllt 18 år, barnavårdsnämnd. Är adoptanten omyndigförklarad skall hans förmyndare eller om han är död vissa arvingar efter honom beredas tillfälle att yttra sig. Är adoptivbarnet omyndigt och adoptanten ensam förmyndare skall barnets rätt bevakas av god man (7 § andra stycket). I fall som avses i 4 kap. 12 § andra stycket skall vissa arvingar efter den avlidne adoptanten få tillfälle att yttra sig (6 § sista stycket). Mot rättens beslut om hävande av adoptivförhållande kan talan föras av var och en som får göra ansökan därom eller som skall höras i ärendet (8 §).

Historik. Reglerna om hävande av adoptivförhållande går i sina grunddrag tillbaka på 1917 års lag om adoption. I sitt år 1913 avgivna förslag till lag i ämnet, som låg till grund för 1917 års lagstiftning, uttalade lagberedningen att det skulle stämma bäst överens med adoptionens ändamål om adoptionen blev bestående för framtiden på samma sätt som ett naturligt familjeförhållande (lagberedningens förslag till revision av giftermålsbalken och vissa delar av ärvdabalken II s. 67). Emellertid visade erfarenheten att parternas eller enderas intresse ibland på goda grunder kunde kräva att adoptivförhållandet upphörde. Så borde därför kunna ske i vissa fall genom beslut av rätten. Hävande borde enligt lagberedningen i främsta rummet kunna komma i fråga om adoptant och adoptivbarn var överens därom. En förutsättning borde dock vara att adoptivbarnet hade nått myndig ålder. Enligt lagberedningens åsikt fanns det också tillfällen då ett adoptivförhållande borde kunna hävas på ansökan endast av den ena parten i adoptivförhållandet. Särskilt kunde behov därav föreligga i fråga om barnet, som ofta hade blivit adopterat då det var omyndigt och ibland kunde ta svår skada om adoptivförhållandet fick bestå. Så kunde t. ex. vara fallet om adoptanten uppträdde olämpligt mot barnet eller förde ett lastbart eller brottsligt liv. Man kunde också tänka sig att barnet hade intresse av att få adoptivförhållandet hävt trots att det inte fanns anledning att rikta några anmärkningar mot adoptanten. Barnet kunde t. ex. i något fall vinna avsevärda ideella eller materiella fördelar genom att återinträda i sin gamla släkt. Lagberedningen föreslog att adoptivbarnet skulle kunna få adoptivförhållandet hävt, om adoptanten grovt förgått sig mot barnet eller i märklig mån försummat sina plikter mot det eller om adoptanten förde ett lastbart eller brottsligt liv och barnets bästa därför påkallade att förhållandet upphörde. Hävande skulle vidare kunna ske om det i annat fall var av väsentlig betydelse för barnet. Beredningen ansåg att det inte fanns behov av att ge adoptanten lika vidsträckt rätt som barnet att få adoptionen hävd. Adoptantens anspråk kunde begränsas till fall då barnet

hade grovt förgått sig mot adoptanten eller dennes närmaste och då barnet förde ett lastbart eller brottsligt liv.

Om adoptivförhållandet hävdades borde enligt lagberedningen all verkan av adoptionen upphöra och adoptivbarnet återinträda i det familjerättsliga förhållandet som barnet befunnit sig i före adoptionen. Barnet borde dock ha möjlighet att med rättens tillstånd behålla sitt genom adoptionen förvärvade namn.

I nu angivna hänseenden utformades 1917 års lag i enlighet med lagberedningens förslag.

Den enligt 4 kap. 8 § FB föreliggande möjligheten att häva adoptivförhållande på den grunden att adoptivbarnet lider av sinnesslöhet, annat svårt själsligt eller kroppsligt lyte eller svårartad sjukdom infördes år 1944. Som skäl för denna lagändring, vilken grundades på en inom justitiedepartementet utarbetad promemoria, anförde föredragande departementschefen bl. a. följande (prop. 1944: 100 s. 30 ff). Sinnesslöhet och vissa andra medfödda defekter brukade ibland ge sig tillkänna först då barnet hade nått en något högre ålder. Om adoptionen hade ägt rum medan barnet var i späda ålder och det senare visade sig lida av en sådan defekt, talade uppenbarligen starka skäl för att adoptivförhållandet skulle kunna upplösas. När adoptanten åtog sig barnet saknades ju utan hans vetskap en grundläggande förutsättning för att adoptionen skulle kunna fylla sitt syfte. Det skulle bli en alltför tung börda för adoptanten att för framtiden vara bunden vid ett abnormt barn. Det kunde även vara skadligt för andra adoptivbarn eller adoptantens egna barn att växa upp tillsammans med ett abnormt barn. Dessutom kunde risken för abnormitet tänkas verka hämmande på lusten att adoptera. Som förutsättning för att adoptivförhållandet skulle kunna hävas på grund av sådana defekter borde gälla att adoptanten hade saknat vetskap om defekten och att denna kunde antagas härröra från tiden före adoptionen. Eftersom det inte var lämpligt att låta frågan om adoptivförhållandets bestånd vara svävande under längre tid borde man också införa en frist på 5 år räknat från adoptionen, inom vilken ansökan om hävande måste göras.

Departementschefens förslag mötte ingen erinran under riksdagsbehandlingen (1LU 1944: 21, rskr 220).

I sitt förslag till föräldrabalk (SOU 1946: 49 s. 90) diskuterade ärvdebalkssakkunniga frågan om adoptivförhållande borde kunna hävas då adoptanten led av obotlig sinnessjukdom och om barn som adopterats av äkta makar borde kunna få adoptivförhållandet hävt ifall den ena maken dog och den andra var ur stånd att ensam ha vårdnaden om barnet. De sakkunniga föreslog emellertid inga regler härom men framhöll att adoptivförhållande i sådana fall många gånger kunde hävas på den grunden att det var av väsentlig betydelse för adoptivbarnet. I övrigt berördes frågan om hävande av adoptivförhållande inte under förarbetena till föräldrabalken på annat sätt än att första lagutskottet i anledning av två motioner erinrade om att

adoptivförhållande som uppkommit genom att makar adopterat gemensamt kunde hävas beträffande endast en av makarna efter det att makarna hade erhållit äktenskapsskillnad (1LU 1949: 34 s. 13). Reglerna om hävande av adoption i 1917 års lag överfördes alltså utan ändring i sak till föräldrabalken.

I det betänkande som låg till grund för 1958 års ändringar i adoptionslagstiftningen erinrade ärvdabalkssakkunniga (SOU 1954: 6 s. 171) om att adoptivbarnets möjligheter att få adoptivförhållandet hävt i princip var beroende av frågan huruvida ett hävande skulle vara av väsentlig betydelse för barnet. Adoptanten däremot kunde få adoptionen hävd, såvida adoptivbarnet vid något tillfälle hade grovt förgått sig mot adoptanten eller förde ett lastbart liv, även om adoptanten själv t. ex. genom att eftersätta barnets uppfostran var ansvarig för barnets beteende. De sakkunniga ansåg att detta senare förhållande var otillfredsställande och att ett hävande på adoptantens begäran borde ske endast efter ett mera allmänt bedömande av om det var lämpligt att adoptivförhållandet bestod. De sakkunniga föreslog därför att som ytterligare förutsättning för ett hävande i här åsyftade fall borde föreskrivas, att det uppenbarligen inte kunde krävas att adoptionen skulle bestå.

Före 1958 års ändringar ansågs att adoptivförhållandet upphörde i och med att adoptanten — eller adoptivbarnet — avled, även om vissa rättsverkningar av adoptionen alltså kvarstod (jfr lagberedningens förslag s. 42 och 70—71). Ifall adoptanten dog innan barnet blivit myndigt, skulle vårdnaden om barnet utövas av särskilt förordnad förmyndare. Ärvdabalkssakkunniga föreslog att adoptivförhållandet skulle bestå även efter adoptantens död men kunna hävas på ansökan av adoptivbarnets biologiska föräldrar eller en av dem under förutsättning att hävande påkallades av hänsyn till barnets bästa (SOU 1954: 6 s. 171—172). De sakkunniga hade då i tankarna fall där barnets föräldrar ville återta barnet. I vissa fall kunde det också tänkas, att adoptivbarnet efter adoptantens död kunde adopteras på nytt. De sakkunnigas förslag innebar att detta skulle vara möjligt men att det första adoptivförhållandet skulle anses hävt i och med den nya adoptionen.

Ärvdabalkssakkunniga tog också upp frågan om ändring av dåvarande regel, att om adoptivförhållande hävdes, all rättsverkan av adoptionen upphörde med påföljd att barnet återinträdde i sin tidigare släkt (SOU 1954: 6 s. 173—176). Såvitt angick adoptivbarnets ställning till adoptanten och dennes anförvanter borde nämnda regel i princip alltså gälla. I vissa fall skulle det dock knappast vara rimligt att adoptanten befriades från underhållsskyldigheten, t. ex. då hävandet berodde på en omständighet som kunde läggas adoptanten till last. De sakkunniga föreslog därför, att rätten skulle få möjlighet att vid hävandet bestämma, att adoptanten skulle bidra till adoptivbarnets underhåll, om det med hänsyn till anledningen till hävandet, barnets ålder och övriga omständigheter fanns särskilda skäl till det. I

fråga om adoptivbarnets förhållande till dess biologiska släktingar ansåg de sakkunniga det inte vara lämpligt att låta hävandet i princip medföra, att all verkan av adoptionen förföll. Det kunde inte vara rimligt, att rättsliga relationer som kanske hade upphört sedan många år tillbaka plötsligt skulle återupplivas. Om adoptivförhållandet hade hävts efter överenskommelse, hade barnet knappast behov av att återinträda i sin tidigare familjerättsliga ställning. De sakkunniga föreslog därför att hävandet i ett sådant fall inte skulle medföra ändring i fråga om adoptivbarnets rätt till underhåll eller arv från sina släktingar. Om adoptivförhållandet hävdes på annan grund kunde emellertid, som de sakkunniga närmare utvecklade, så många olika situationer uppstå, att rätten borde ha möjlighet att efter vad som med hänsyn till omständigheterna var skäligt bestämma, huruvida adoptionens rättsverkningar skulle bestå i fråga om rätt till underhåll och rätt till arv från adoptivbarnets släktingar. Frågan vem vårdnaden och förmynderskapet för underårigt barn skulle tillkomma borde enligt de sakkunniga avgöras av rätten i samband med hävandet. De sakkunniga framhöll att det i regel inte var ändamålsenligt att anförtro de naturliga föräldrarna vårdnaden och förmynderskapet.

De sakkunnigas förslag godtogs av statsmakterna (prop. 1958 A:144, rskr B 107) och reglerna om hävande av adoption samt verkan därav fick härigenom sin nuvarande utformning.

Vissa uppgifter rörande rättspraxis. Antalet ärenden om hävande av adoptivförhållande utgjorde under 1960-talet i genomsnitt mellan 25 och 30 per år i hela landet. Under våren 1968 undersöktes inom justitiedepartementet de ärenden om hävande av adoptivförhållande som handlagts vid rådhusrätterna i Stockholm och Göteborg under åren 1960—1967 samt vid rådhusrätterna i Malmö, Lund och Hälsingborg under tiden juli 1959—augusti 1967. Resultatet av undersökningen redovisas i följande uppställning.

	Stockholm	Göteborg	Malmö—Lund— Hälsingborg	Summa
Hela antalet avgjorda ärenden	33	14	18	65
Ärenden enligt 8 §	1	0	0	1
Därav bifallna	1			1
Ärenden enligt 9 § 1 st.	3	3	4	10
Därav bifallna	3	3	3	9
Ärenden enligt 9 § 2 st.	3	2	3	8
Därav bifallna	2	2	2	6
Ärenden enligt 10 §	26	9	11	46

Utländsk rätt. Utvecklingen i de europeiska länderna har lett till att stark adoption blivit allt vanligare. Stark adoption förekommer — som enda adoptionsform eller vid sidan av svag adoption — t. ex. i de nordiska län-

derna (utom Finland), Frankrike, Storbritannien, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Polen och Tjeckoslovakien.

I det följande redovisas vissa främmande rättsordningars regler om främst hävande av adoptivförhållande.

Reglerna om hävande av adoptivförhållande i *dansk* rätt motsvarar i huvudsak de svenska reglerna. Under förarbetena till 1956 års lagstiftning diskuterades frågan om man borde helt avskaffa eller i varje fall väsentligt begränsa möjligheterna att häva adoptivförhållande i samband med att stark adoption infördes. (Betaenkning 1954 nr 111 s. 31). Det ansågs mycket betänkligt att hävande skulle vara möjligt, eftersom stark adoption typiskt sett mest skulle användas vid anonym adoption av småbarn. Emellertid hade de dittills gällande reglerna om hävande av adoptivförhållande inte givit anledning till mer ingående kritik. Man avstod därför från mer ingripande ändringar av dessa regler men framhöll att det borde anföras mycket starka skäl för att upphäva en stark adoption, eftersom barnet då antingen kom att sakna anknytning till någon familj eller också skulle bli nödsakat att gå tillbaka till en familj som kanske sedan lång tid tillbaka inte hade haft någon kontakt med barnet.

I fråga om hävande på grund av att adoptivbarnet lider av sinnesslöhet o. l. är möjligheterna till hävande mer begränsade än enligt svensk rätt. Sålunda krävs att det skulle vara uppenbart obilligt att begära att adoptivförhållandet skall bestå. Under förarbetena uttalades att adoptivföräldrar likaväl som naturliga föräldrar måste ta ansvaret för att barnet inte har utvecklats på det sätt man hoppats. I undantagsfall kunde emellertid ett hävande tänkas vara förenligt med barnets intressen framförallt då barnet vistades på en anstalt och det naturliga förhållandet föräldrar—barn alltså inte förelåg.

Rättsverkningarna av att adoptivförhållande hävs avviker inte i mer väsentliga hänseenden från vad som gäller i svensk rätt.

I *Finland* gäller att adoptivförhållande kan hävas efter överenskommelse mellan adoptanten och adoptivbarnet, om barnet har uppnått myndig ålder och rätten finner att hävande bör ske. Vidare finns regler om hävande av i huvudsak samma innehåll som bestämmelserna i 4 kap. 9 § föräldrabalken. Däremot saknas i finländsk rätt motsvarighet till reglerna i 4 kap. 8 och 12 §§ föräldrabalken. I och med att adoptivförhållande hävs upphör all verkan av adoptionen. Rätten kan dock tillåta att adoptivbarnet behåller det genom adoptionen förvärvade namnet.

Även enligt *norsk* rätt finns vissa möjligheter att få adoptivförhållande upphävt. Det kan — men behöver inte nödvändigtvis — ske om adoptant och adoptivbarn är ense därom förutsatt att adoptivbarnet är myndigt. Adoptivförhållande kan vidare hävas om adoptanten har dött och hänsyn till barnets bästa talar för att adoptivförhållandet bör hävas. I dessa båda fall beslutar Konungen om hävande av adoptivförhållandet. Hävande kan

också ske genom dom. Adoptanten kan begära hävande därför att adoptivbarnet har grovt förgått sig mot honom eller hans närmaste eller därför att det på grund av adoptivbarnets "slette forhold" skulle vara uppenbart orimligt att fortsätta adoptivförhållandet. Vidare kan adoptanten få adoptivförhållandet hävt på grund av sinnesslöhet o. l. hos adoptivbarnet under samma förutsättning som anges i 4 kap. 8 § föräldrabalken. Adoptivförhållandet kan hävas på begäran av adoptivbarnet, om adoptanten har grovt förgått sig mot adoptivbarnet, grovt försummat sina plikter mot det eller om det i annat fall är påkallat av hänsyn till adoptivbarnets bästa.

Rättsverkningarna av hävande av adoptivförhållande är enligt norsk rätt i huvudsak desamma som enligt svensk rätt.

I *Storbritannien* finns bara stark adoption. Enligt engelsk rätt finns det inga möjligheter att häva ett adoptivförhållande, men ett adopterat barn kan adopteras ånyo, varvid alla rättsliga band mellan barnet och den tidigare adoptanten avskärs. I *Frankrike* finns en stark och en svag adoptionsform. Stark adoption kan inte hävas, men om adoptanten dör kan ny stark adoption ske. Den svaga adoptionen kan hävas, om starka skäl talar för det och barnet har fyllt 15 år. Enligt adoptionslagstiftningen i *Västtyskland* kan adoption hävas efter överenskommelse. Om allvarliga skäl talar för det, kan adoption dessutom hävas i barnets intresse. Det tyska adoptionsinstitutet måste karaktäriseras som svag adoption. I *Nederländerna* finns bara stark adoption. Adoption kan hävas tidigast två år efter det att barnet blivit myndigt och då bara om hänsynen till barnets intressen talar för att adoptivförhållandet skall hävas.

Konvention om adoption. Inom Europarådet avslutades den 24 april 1967 en europeisk konvention om adoption av barn. Konventionen trädde i kraft den 26 april 1968, och Sverige har anslutit sig till den (prop. 1968:114). Konventionen avser bara adoption i rättslig mening av barn som då ansökan om tillstånd till adoption görs inte uppnått 18 års ålder, inte är eller har varit gift och ej enligt lag anses ha blivit myndig (art. 3).

Konventionen bygger på grundtanken att det är barnets intressen som i första hand skall tas tillvara. Genom adoptionen förvärvar adoptivbarnet och adoptanten samma rättigheter och skyldigheter i förhållande till varandra som barn i äktenskap och deras föräldrar. Samtidigt upplöses motsvarande band mellan barnet och de naturliga föräldrarna. Det finns dock enligt konventionen möjlighet att låta vissa av föräldrarnas skyldigheter bestå subsidiärt, bl. a. skyldigheten att bidra till barnets underhåll.

Enligt artikel 6 punkt 2 får barn enligt lag adopteras på nytt endast i vissa särskilt angivna fall. Ny adoption kan ske bl. a. om den förra adoptionen har ogiltigförklarats eller om den har upphört.

I artikel 13 i konventionen behandlas frågan om hävande av adoptivförhållande. Artikeln har följande lydelse:

1. Så länge adoptivbarnet är underårigt får adoptivförhållandet icke hävas annat än genom beslut av judiciell eller administrativ myndighet. Hävning får ske endast då särskilda skäl därtill föreligger och lagen medger att adoptivförhållande häves på sådana skäl.

2. Föregående punkt avser icke fall då

a) adoption är ogiltig,

b) adoptivförhållandet upphör genom att adoptivbarnet legitimeras av adoptanten.

Önskemål om reformer. Vid 1967 års riksdag väcktes fyra motioner om hävande av adoptivförhållande. I motionerna I: 41 och II: 59 hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en allsidig utredning av frågan huruvida och i så fall i vilken omfattning och under vilka förutsättningar hävande av adoptivförhållande borde kunna äga rum efter införandet av s. k. stark adoption. I motionerna I: 172 och II: 210 hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte begära en översyn av bestämmelserna om hävande av adoption.

Motionerna remissbehandlades. I fråga om det närmare innehållet i remissyttrandena hänvisas till redogörelsen i utskottets utlåtande över motionerna (1LU 1967: 48). För egen del framhöll utskottet att det från skilda synpunkter — etiska, sociala och medicinska — var motiverat att se över reglerna om hävande av adoptivförhållande och därvid förutsättningslöst undersöka möjligheterna att i enlighet med motionernas syfte ytterligare stärka banden mellan adoptant och adoptivbarn. Utskottet hemställde att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en sådan översyn i lämpligt sammanhang. Riksdagen biföll utskottets hemställan (rskr 322).

Departementspromemorian. I departementspromemorian framhålls att nuvarande bestämmelser om rätt för adoptant eller adoptivbarn att efter ansökan hos domstol få adoptivförhållandet hävt inte stämmer väl överens med nutida uppfattning om adoptionsinstitutet. Det synes från principiell synpunkt naturligtast att jämställa adoptivbarn med andra barn och således göra adoptivförhållandet oupplösligt på samma sätt som biologisk släktskap. För en sådan lösning talar också att nuvarande ordning i enskilda fall kan leda till socialt inte önskvärda resultat. Om ett adoptivförhållande hävs, kan barnet komma att stå ensamt utan vare sig biologiska föräldrar eller adoptivföräldrar. Ett sådant resultat är särskilt olyckligt när barnet härstammar från främmande land och helt saknar släktingar här. Adoption av utländska barn har under senare år blivit allt vanligare. Speciellt nämns den relativt omfattande adoption av barn från Korea som sker i samarbete med sydkoreanska myndigheter. Utgångspunkten för de berörda myndigheterna liksom även för barnets vårdnadshavare torde normalt vara att en sådan adoption skall bli bestående. Hävande av ett sådant adoptivförhållande kan därför enligt promemorian sägas vara oförenligt med de förutsättningar under vilka adoption kommit till stånd.

Det sägs vidare att man inte bör bortse från att adoptanten eller adoptivbarnet i vissa situationer kan tänkas hota med att ansöka om hävande av adoptivförhållandet. Detta kan vålla den andra parten svåra obehag och vara ägnat att allvarligt störa förhållandet mellan adoptanten och adoptivbarnet. Blotta existensen av möjligheten att häva adoptivförhållande kan alltså enligt promemorian få olyckliga följder. Publiciteten kring förekommande hävningsfall får lätt en från psykologisk synpunkt skadlig inverkan på andra adoptioner och bidrar till att bland allmänheten vidmakthålla föreställningen om en skillnad mellan adoptivbarn och andra barn.

Vidare konstateras att antalet adoptionssökande numera väsentligt överstiger det antal barn som anmäls till barnavårdsnämnderna för adoption (jfr SOU 1967: 57 s. 18). Det finns anledning räkna med att utvecklingen kommer att bli den att allt fler människor önskar adoptera barn samtidigt som tillgången på barn som kan adopteras förblir begränsad. Ett slopande av hävningsmöjligheterna kan inte rimligtvis antas vända tendensen i motsatt riktning eller ens nämnvärt inverka på denna utveckling. Hävande av adoptivförhållande sker f. ö. i praktiken ganska sällan.

Det erinras också om de väsentligt förbättrade undersökningar som barnavårdande myndigheter numera gör beträffande adoptionssökande och barn som skall adopteras. Dessa undersökningar bidrar till att hos blivande adoptivföräldrar klargöra innebörden av den planerade adoptionen samtidigt som den stora efterfrågan på adoptivbarn ger myndigheterna möjlighet att välja endast sådana adoptivföräldrar som på goda grunder kan antas vara lämpade som sådana.

I promemorian åberopas också att det i flera av de länder som tillämpar stark adoption inte finns några eller endast mycket begränsade möjligheter att häva adoptivförhållande.

Det finns sålunda enligt promemorian åtskilliga skäl som starkt talar för att det inte bör finnas några andra möjligheter att upplösa ett adoptivförhållande än som kan motiveras av önskemålet att åstadkomma likställighet mellan adoptivbarn och andra barn. Det innebär att ett adoptivförhållande bör få upplösas endast i fall då ny adoption kommer till stånd. I promemorian undersöks emellertid om det kan föreligga särskilda skäl att behålla någon av de nuvarande hävandereglerne.

I fråga om hävanderegeln i 4 kap. 8 § FB framhålls att det knappast är förenligt med nutida betraktelsesätt att adoptivföräldrar skall kunna ta avstånd från sitt barn därför att barnet visar sig behäftat med psykiskt eller fysiskt lyte. Även bortsett härifrån anses den praktiska betydelsen av den möjlighet att få adoptivförhållande hävt på sådan grund som nu finns vara ringa. Företrädare för socialstyrelsen och Stockholms stads barnavårdsnämnd har upplyst att man är mycket försiktig med att förmedla adoptioner av barn som kan misstänkas lida av någon defekt. Enligt den inom departementet företagna, tidigare redovisade undersökningen förekom bara

ett fall av hävande enligt förevarande lagrum. Ytterligare framhålls att den syn på kontakt mellan handikappade och andra barn som kom till uttryck under förarbetena till 1944 års lagstiftning numera framstår som föråldrad. Hävanderegeln i 4 kap. 8 § FB föreslås därför bli upphävd.

I fråga om regeln i 4 kap. 9 § andra stycket FB — som ger adoptanten rätt att få adoptionen hävd, om adoptivbarnet grovt förgått sig mot adoptanten eller dennes närmaste eller om barnet för ett lastbart eller brottsligt liv och det uppenbarligen inte kan krävas att adoptionen likväl skall bestå — uttalas följande i promemorian.

Principiellt sett bör adoptivföräldrar lika litet som biologiska föräldrar kunna avsäga sig föräldraskapet på grund av att barnet utvecklas i en icke förutsedd riktning. Det är också tydligt att hävande i nu åsyftade fall kan få mycket svåra verkningar från social synpunkt. Barnet kan sålunda komma att ställas helt utan familj vid en tidpunkt då det kanske som bäst behöver dennas stöd. Möjligheterna att återanpassa barnet torde i allmänhet minska ifall det förlorar sina föräldrar och sitt hem. Vidare kan blotta existensen av hävandemöjligheten minska adoptivföräldrarnas intresse för att hjälpa barnet. I promemorian föreslås därför att regeln upphävs.

I anledning av reglerna i 4 kap. 9 § första stycket FB om rätt för adoptivbarnet att få adoption hävd, framhålls i promemorian att det givetvis är synnerligen angeläget att barn växer upp i en god miljö. Beklagligt nog inträffar det att adoptivföräldrar visar sig olämpliga att ha hand om sitt barn. Men detsamma händer också i fråga om biologiska föräldrar. Med hänsyn bl. a. till den lämplighetsprövning som skall föregå adoption torde riskerna närmast vara mindre för adoptivbarn än för andra barn. Av väsentlig betydelse i detta sammanhang är emellertid de möjligheter som vår lagstiftning ger samhället att ingripa till skydd för ett barn som löper risk att ta skada i en olämplig miljö. Dessa möjligheter är desamma i fråga om adoptivbarn och andra barn. Barnavårdsnämnden kan inskrida med olika åtgärder, och i sista hand kan barnet omhändertas för samhällsvård (25—29 §§ barnavårdslagen). I 6 kap. 6 § FB finns vidare regler om rätt för domstol att vid olämplighet från vårdnadshavares sida förordna annan att utöva vårdnaden. I vissa fall kan det enligt promemorian vara bäst för barnet att definitivt infogas i en ny föräldramiljö. F. n. gäller att adoptivbarn under adoptantens livstid inte kan adopteras på nytt förrän den tidigare adoptionen har hävts. Det betyder att adoptivbarn i detta hänseende är sämre ställda än andra barn. Med hänsyn till angelägenheten av att så långt möjligt åstadkomma full likställighet mellan adoptivbarn och andra barn synes det naturligt att denna ordning ändras så, att en adoption visserligen inte kan hävas men att å andra sidan ny adoption kan ske och att därvid den äldre adoptionen automatiskt upphör. Hävanderegeln i 4 kap. 9 § första stycket föreslås därför bli upphävd. Promemorieförslaget i fråga om omadoption kommer att redovisas närmare i det följande.

Den regel om hävande av adoption som enligt promemorian torde ha störst praktisk betydelse är bestämmelsen i 4 kap. 10 § FB, enligt vilken adoptivförhållande skall hävas, om adoptant och adoptivbarn, som har uppnått myndig ålder, är ense därom. Paragrafen synes utgå från att adoption i viss mån är att jämställa med avtal. Detta strider emellertid mot nutida uppfattning av adoptivförhållandet. I promemorian erinras om att enligt svensk rätt bölds- och statusfrågor i princip är undandragna parternas fria dispositionsrätt. Det anses inte finnas tillräckliga skäl att göra undantag från denna grundsats såvitt gäller släktskap på grund av adoption. I enlighet härmed förordas i promemorian att 4 kap. 10 § FB upphävs. I detta sammanhang uppmärksammas en speciell situation. Enligt 2 kap. 12 § giftermålsbalken får adoptant och adoptivbarn inte gifta sig med varandra så länge adoptivförhållandet består. Vill de ingå äktenskap måste de alltså först få adoptionen hävd. Det torde enligt promemorian förekomma att 4 kap. 10 § FB används för att möjliggöra sådant giftermål. Tas sistnämnda paragraf bort, blir äktenskap av detta slag omöjligt. Det skulle i och för sig kunna hävdas att detta är naturligt, eftersom inte heller äktenskap mellan en förälder och dess biologiska barn är tillåtet. Detta indispensabla äktenskapshinder är emellertid väsentligen betingat av arvsbiologiska skäl, som saknar motsvarighet vid adoptivförhållande. Härtill kommer att hela frågan om äktenskapshindren f. n. är föremål för översyn av familjelagssakkunniga. Resultatet av utredningen i denna del bör inte föregripas. Det anses därför inte lämpligt att nu genomföra någon saklig ändring i fråga om möjligheterna för adoptant och adoptivbarn att gifta sig. Det önskvärda resultatet uppnås, om 2 kap. 12 § giftermålsbalken upphävs samtidigt med 4 kap. 10 § FB. Eftersom man emellertid inte rimligtvis kan ha en ordning enligt vilken två personer som är gifta samtidigt står i adoptivförhållande till varandra, bör giftermål mellan adoptant och adoptivbarn automatiskt medföra att adoptivförhållandet upphör. I samband med att de båda nämnda lagrummen upphävs bör enligt promemorian i FB tas in uttrycklig föreskrift om att rättsverkningarna av adoption upphör vid giftermål mellan adoptanten och adoptivbarnet. En bestämmelse i ämnet föreslås i 4 kap. 7 § FB.

Regeln i 4 kap. 12 § första stycket FB om att adoptivförhållande efter adoptantens död kan hävas på ansökan av barnets biologiska föräldrar bör enligt promemorian ses tillsammans med 4 kap. 13 § andra stycket. Enligt detta lagrum finns möjlighet för domstol att i samband med beslut om hävande enligt 12 § första stycket bestämma i fråga om barnets rätt till underhåll och arv efter dess biologiska släktingar. Denna hävningsmöjlighet torde enligt promemorian ha mycket ringa praktisk betydelse. I och för sig synes principen om likställighet mellan adoptivbarn och andra barn böra upprätthållas även såvitt avser förhållandena efter adoptantens död. Släktskap på grund av adoption bör lika litet som biologisk släktskap kunna upp-

hävas enbart på grund av föräldrarnas bortgång. Bestämmelsen i 4 kap. 12 § första stycket föreslås därför bli upphävd.

I promemorian konstateras att som en följd av att nuvarande möjligheter för domstol att häva adoptivförhållande helt slopas måste också de särskilda bestämmelserna i 4 kap. 11 § FB om hävande av adoption när makar har adopterat gemensamt upphävas. Detsamma gäller föräldrabalkens regler i 4 kap. 13 § om rättsverkningarna av hävande, i 20 kap. 5 § andra stycket och 7 § om förfarandet vid hävande av adoption samt i 20 kap. 8 § om talan mot beslut om hävande. Särskilda bestämmelser om adoptivbarns rätt till släktnamn ifall adoptivförhållandet hävs finns i 15 § andra stycket namnlagen. Även detta lagrum föreslås bli upphävt.

Promemorieförslaget innebär som förut har antytts att *a d o p t i v b a r n* kan *a d o p t e r a s* på nytt. Behov av ny adoption kan enligt promemorian föreligga av skiftande orsaker. Adoptanten kan t. ex. på grund av asocialitet och utan att det finns nämnvärt hopp om en förändring till det bättre ha blivit oförmögen att fullgöra sina föräldraplikter mot barnet. Det kan också tänkas att han drabbas av obotlig sinnessjukdom eller svår invaliditet, som gör det omöjligt för honom att ha hand om barnet. Ett annat fall är att adoptanten avlider utan att efterlämna andra närmare anförvanter än adoptivbarnet. Ytterligare nämns den situationen att adoptivföräldrarna har skilt sig och därefter den av dem som fått vårdnaden om adoptivbarnet gifter om sig med någon som vill adoptera barnet. Ny adoption bör enligt promemorian i princip kunna komma till stånd i samtliga de fall där adoption nu är möjlig. Ett par speciella situationer uppmärksammas emellertid särskilt i detta sammanhang.

Enligt 4 kap. 1 § andra stycket FB kan till adoptivbarn antagas adoptantens eget barn utom äktenskap. Härav anses motsättningsvis följa att det f. n. inte är möjligt att adoptera eget barn i äktenskap. Normalt finns heller inget behov härav. Slopas möjligheterna att häva adoptivförhållande, kan dock frågan undantagsvis bli aktuell t. ex. om ett utom äktenskap fött adoptivbarns biologiska föräldrar gifter sig och därefter vill ta hand om sitt barn som då genom legitimation fått äkta börd. I sådana undantagsfall bör föräldrarna enligt promemorian ha möjlighet att ta barnet till sig som sitt eget. Efter det att nuvarande möjligheter att häva adoption försvunnit kan detta enligt promemorian lagtekniskt ordnas enklast genom att man tar bort den särskilda bestämmelsen i 4 kap. 1 § andra stycket FB om att till adoptivbarn kan antagas även adoptantens barn utom äktenskap. I promemorian framhålls att lagen därmed inte innehåller några som helst begränsningar i rätten att adoptera eget barn, vare sig det är fråga om barn i eller utom äktenskap. Det ligger emellertid i sakens natur att adoption av eget barn i äktenskap bör komma i fråga bara i de sällsynta fall då adoptionen tjänar ett förnuftigt ändamål. Man anser sig kunna utgå från att domstolarna utan att det ges någon uttrycklig föreskrift härom beaktar detta vid den allmänna lämplig-

hetsprövning i fråga om den tillämnade adoptionen som skall ske enligt 4 kap. 6 § FB.

Också ett par andra speciella situationer berörs i promemorian. Enligt 4 kap. 3 § FB får makar i princip bara adoptera gemensamt. Vissa undantag från denna regel gäller dock. I paragrafen föreskrivs sålunda att den ena maken kan med den andras samtycke adoptera dennes barn i äktenskap eller adoptivbarn eller sitt eget barn utom äktenskap. Det sistnämnda undantaget gör det möjligt för en av makarna att adoptera sitt eget barn utom äktenskap när den andra maken inte har något emot att så sker men ändå inte själv vill delta i adoptionen. Om ett barn i tidigare äktenskap har adopterats bort, bör det enligt promemorian vara möjligt för fadern eller modern att genom ny adoption ta barnet till sig, när maken i det senare äktenskapet inte motsätter sig det men inte själv vill adoptera barnet. Undantagsregeln i 4 kap. 3 § FB utvidgas därför enligt promemorieförslaget till att omfatta också adoption av eget barn i tidigare äktenskap. I samband härmed föreslås ytterligare en jämkning i 4 kap. 3 § FB. Som nyss har framgått kan f. n. en make med den andra makens samtycke adoptera dennes barn i äktenskap eller adoptivbarn. Med nutida uppfattning om principiell likställighet mellan barn i och utom äktenskap bör enligt promemorian möjligheten att adoptera makes barn utsträckas till att gälla också barn utom äktenskap. Det förordas därför att undantagsregeln i 4 kap. 3 § ges det innehållet att make med den andra makens samtycke får adoptera eget barn eller andra makens barn eller adoptivbarn.

I promemorian ifrågasätts om inte regeln i 4 kap. 4 § första stycket FB att endast makar får gemensamt antaga adoptivbarn numera är alltför snäv. Det kan sålunda förefalla rimligt att också de som bildar familj utan att gifta sig får möjlighet att adoptera tillsammans. Frågan bör emellertid enligt promemorian lämpligen prövas av familjelagssakkunniga, som har i uppdrag bl. a. att överväga ändringar i den familjerättsliga lagstiftningen med tanke på de s. k. samvetsäktenskapen.

I 4 kap. 4 § andra stycket FB föreskrivs f. n. att adoptivbarn så länge adoptanten lever inte får adopteras på nytt av annan än dennes make. I promemorian konstateras att införandet av generell möjlighet till ny adoption av adoptivbarn medför att bestämmelsen måste upphävas.

En ny adoption bör enligt promemorian få samma rättsverkningar som andra adoptioner. Den nya adoptionen bör medföra att barnet infogas i den nye adoptantens familj som om det var dennes eget barn i äktenskap. Några rättsliga band till den förste adoptanten och dennes släktingar eller till de biologiska föräldrarna och släktingarna bör inte finnas efter den nya adoptionen. I promemorian konstateras att det på olika håll i lagstiftningen finns bestämmelser som rör rättsförhållandet mellan adoptant och adoptivbarn. Av intresse i detta sammanhang är bestämmelserna om giftomanskap (2 kap. 2 § tredje stycket giftermålsbalken), vårdnad (6 kap. 11 §

föräldrabalken), underhållsskyldighet (7 kap. 5 § föräldrabalken), förmyndarskap (11 kap. 1 § tredje stycket föräldrabalken), arvsrätt och rätt till underhållsbidrag ur kvarlåtenskap (4 kap. 1 och 2 §§ samt 8 kap. 9 § ärvdabalken). Det anses visserligen inte råda någon större tvekan om att dessa bestämmelser efter ny adoption blir tillämpliga på förhållandet mellan adoptivbarnet och den nya adoptanten och att alla rättsliga förbindelser med den förre adoptanten upphör i och med den nya adoptionen, med undantag dock för det fallet att en make adopterar den andre makens adoptivbarn. I tydlighetens intresse anses dock böra föreskrives, att om adoptivbarn adopteras på nytt av annan än den tidigare adoptantens make, all verkan av den äldre adoptionen upphör såvitt angår adoptivbarnets ställning till den förre adoptanten och dennes släktingar. En bestämmelse av denna innebörd föreslås bli intagen i 4 kap. 7 § FB. Det i bestämmelsen använda uttrycket "adoptivbarnets ställning till den förre adoptanten" är enligt promemorian inte avsett att omfatta barnets rätt till släktnamn. Härom finns särskilda regler i namnlagen (jfr 5 kap. 1 § föräldrabalken). Enligt 3 § namnlagen kan ett adoptivbarn i vissa fall få behålla det släktnamn barnet hade före adoptionen. Det finns också möjligheter att kombinera det släktnamnet med adoptantens släktnamn. Vid en ny adoption bör samma regler gälla i fråga om barnets rätt att bära den tidigare adoptantens släktnamn. Eftersom detta följer av 3 § namnlagen redan i dess nuvarande lydelse, anses ingen lagändring på denna punkt behövlig.

I fråga om *f ö r f a r a n d e t v i d n y a d o p t i o n* föreslås reglerna om vanlig adoption i princip bli tillämpliga. Särskilt erinras om bestämmelsen i 4 kap. 6 § FB att adoption inte får beviljas utan att adoptionen befinnes lända till gagn för barnet. I ett par hänseenden fordras emellertid enligt promemorian vissa särregler för ny adoption. Enligt 4 kap. 5 § andra stycket FB krävs att barnets föräldrar lämnar sitt samtycke till adoptionen. Om någon av föräldrarna är sinnessjuk, sinnesslö, utan del i vårdnaden eller vistas på okänd ort, behöver samtycke dock inte lämnas av denne förälder. I stället skall enligt 20 kap. 6 § andra stycket FB vederbörande höras i adoptionsärendet, om det kan ske. Till dessa bestämmelser föreslås vissa tillägg avseende ny adoption. I 4 kap. 5 § andra stycket FB förordas en regel av innebörd att vid adoption av adoptivbarn kravet på samtycke från föräldrarna ersätts av krav på samtycke från adoptanten eller, om make har adopterat den andra makens barn, samtycke från makarna. Har makar adopterat gemensamt är vardera maken att anse som "adoptant", och ny adoption förutsätter alltså normalt samtycke från dem båda. Det nuvarande undantaget från kravet på samtycke anses lämpligen kunna utformas så att samtycke inte fordras av den som är sinnessjuk, sinnesslö, utan del i vårdnaden eller på okänd ort. Vidare föreslås att i paragrafen anges att, om sådant fall föreligger beträffande envar av dem som skall samtycka till adoptionen, förmyndarens samtycke i stället skall inhämtas. 20 kap. 6 § andra stycket FB

föreslås bli ändrad på motsvarande sätt. Första stycket i samma paragraf innehåller bl. a. föreskrift om att yttrande i adoptionsärende i visst fall skall inhämtas från barnavårdsnämnden i den församling, där föräldrarna eller den av dem som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd. Främst för att täcka även fall av omadoption förordas i promemorian att regeln ändras så att yttrande skall inhämtas från barnavårdsnämnden i den församling, där vårdnadshavaren är kyrkobokförd. Ändringen innebär att föreskriften blir tillämplig även i fall då vårdnaden om barnet i fråga utövas av särskilt förordnad vårdnadshavare.

I promemorian tas vidare upp frågan om att adoptivbarns biologiska föräldrar bör höras över ansökan om ny adoption. F. n. gäller enligt 20 kap. 7 § andra stycket FB en sådan ordning i ärende om hävande av adoptivförhållande enligt 4 kap. 8, 9 eller 12 § FB. Detta anses emellertid sammanhånga med att domstolen i samband med beslut om hävande i dessa situationer kan besluta om att vissa rättsliga band mellan de biologiska föräldrarna och barnet skall återupplivas. Som tidigare har nämnts föreslås att dessa regler upphävs. I promemorian undersöks om det av annan anledning finns behov av regler om hörande av de biologiska föräldrarna i ärende om ny adoption. Skäl för sådana regler anses inte kunna anföras i fall av s. k. inblancoadoption, d. v. s. när de biologiska föräldrarna har lämnat samtycke till adoption utan att veta vem adoptanten är. I övriga fall skulle däremot kunna hävdas, att eftersom föräldrarna tidigare gett sitt samtycke till att barnet adopteras av viss bestämd adoptant, de bör få yttra sig om det blir aktuellt med ny adoptant. Emellertid torde föräldrarna, särskilt om längre tid förflutit sedan den första adoptionen, endast sällan kunna anföras något som har betydelse i omadoptionsfrågan. Från synpunkten av principiell likställighet mellan biologisk släktskap och släktskap på grund av adoption torde det enligt promemorian också ligga närmast till hands att, sedan barnet en gång bortadopterats, inte föreskriva skyldighet för domstolen att koppla in de biologiska föräldrarna i anledning av ansökan om ny adoption. Några regler på denna punkt förordas alltså inte. Detta utesluter emellertid enligt promemorian inte att barnavårdsnämnd eller domstol undantagsvis kan finna anledning att begära yttrande från föräldrarna om särskilt skäl därtill föreligger.

I 20 kap. 6 § tredje stycket finns f. n. en särskild bestämmelse om att rätten vid ny adoption efter adoptantens död skall lämna vissa av den avlidnes närmaste släktingar tillfälle att yttra sig. Bestämmelsen anses utan olägenhet kunna utgå. Det erinras om att gällande rätt inte ålägger domstol någon motsvarande skyldighet när det gäller adoption av ett barn vars biologiska föräldrar har avlidit. Även i detta fall är emellertid barnavårdsnämnd och domstol givetvis oförhindrade att höra släktingar till avlidna föräldrar eller adoptivföräldrar.

De föreslagna ändringarna föreslås tr ä d a i k r a f t den 1 januari

1971. I promemorian konstateras att de nya reglerna utan vidare blir tillämpliga på alla adoptioner som beviljas efter den tidpunkten. Vad gäller frågan huruvida även äldre adoptioner bör omfattas av de nya reglerna erinras först om det tidigare framlagda förslaget att alla vid årsskiftet 1970—71 kvarstående svaga adoptivförhållanden skall omvandlas till starka adoptioner. De principiella och praktiska skäl som har anförts för slopande av nuvarande möjligheter att häva adoptioner har enligt promemorian giltighet också i fråga om adoptioner som består vid ikraftträdandet. Ser man saken från de berörda kontrahenternas, särskilt då adoptantens, synpunkt kan en sådan ordning knappast anses oskäligen. Det anses inte vara realistiskt att se saken så, att någon av kontrahenterna gått in i adoptivförhållandet under den förutsättningen att adoptionen skulle kunna hävas. Dessutom erinras om att det även enligt de föreslagna nya reglerna finns möjlighet att genom ny adoption få det tidigare adoptivförhållandet upplöst. Mot bakgrund härav anses övervägande skäl tala för att de nya reglerna görs tillämpliga på alla äldre adoptioner. Skälen för reformen har enligt promemorian sådan tyngd att det nu sagda gäller även om ärende om hävande av adoptivförhållande är anhängigt vid domstol vid ikraftträdandet. För sådana fall får parterna alltså lita till möjligheten att adoptivförhållandet kan upphävas genom ny adoption. Detsamma bör gälla ifall beslut om hävande visserligen meddelats före ikraftträdandet men genom överklagande kommer under högre rätts prövning efter ikraftträdandet. I så fall skall alltså den högre rätten upphäva det överklagade beslutet, såvitt adoptionen därigenom har hävts. Har adoption i annat fall hävts genom beslut som meddelats före den 1 januari 1971, berörs däremot enligt promemorian ärendet inte av rättsverkningarna av den nya lagstiftningen, även om beslutet vinner laga kraft först efter nämnda tidpunkt.

Remissyttrandena. Promemorieförslaget har i allt väsentligt tillstyrkts eller godtagits av så gott som samtliga remissinstanser. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser förslaget vara synnerligen välmotiverat. *Socialstyrelsen* framhåller att ett adoptivbarn enligt förslaget kan adopteras på nytt. Enligt barnavårdslagen är barnavårdsnämnd skyldig att ingripa till skydd för barn som löper risk att ta skada i en olämplig miljö. Det finns vidare möjlighet att med stöd av 6 kap. 6 § föräldrabalken frånta en olämplig vårdnadshavare vårdnaden om barnet. Med hänsyn till dessa omständigheter anser sig styrelsen kunna biträda även förslaget att avskaffa möjligheterna att häva adoptivförhållande i adoptivbarnets intresse. Även *Stockholms rådhusrätt*, *familjelagssakkunniga*, *statens grupplivnämnd*, *barnavårdsnämnderna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Luleå*, *Sveriges advokatsamfund*, *föreningen Sveriges rättshjälpsjurister*, *Centerns kvinnoförbund*, *Moderata samlingspartiets kvinnoförbund*, *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund*, *Moderata ungdomsförbundet*, *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund*,

Fredrika-Bremer-förbundet, Folksam och föreningen Adoptionscentrum tillstyrker uttryckligen förslaget.

Domareföreningen tillstyrker förslaget att slopa hävandereglerne i 4 kap. 8 §, 9 § andra stycket och 10 § FB men är mera tveksam beträffande 4 kap. 9 § första stycket FB. Föreningen anser att det kan sägas att samhället genom sin medverkan till adoptionen påtagit sig visst ansvar och att samhället därför också i sådana fall, där adoptanterna visat sig olämpliga, bör medverka till att undanröja de för ett adoptivbarn olyckliga verkningarna av adoptionen genom att häva denna. Såsom framhålls i promemorian torde emellertid med hänsyn till den lämplighetsprövning, som föregår varje adoption, riskerna för att adoptivföräldrar skall visa sig vara olämpliga uppfostrare vara mindre än i fråga om biologiska föräldrar. Samhället har dessutom i fråga om adoptivbarn lika goda möjligheter att ingripa genom bl. a. barnavårdsnämnds försorg som när det gäller andra barn. Att bibehålla möjligheten att häva ett adoptivförhållande endast för de sällsynta fall som avses i 4 kap. 9 § första stycket FB synes därför enligt föreningens uppfattning inte böra komma i fråga.

Föreningen tar också upp förslaget att adoption skall kunna ske av eget barn som fötts inom äktenskap. Enligt föreningen kan förslaget missuppfattas så att adoptionssökande makar blir osäkra om hur adoption av ena makens barn skall ske. Det förekommer redan nu missförstånd som yttrar sig antingen i att makar gemensamt ansöker om adoption av ena makens barn inom äktenskap eller också i att en av makarna ensam ansöker om adoption av andra makens barn utom äktenskap. Reglerna skulle ha blivit enklare och för allmänheten mera lättförståeliga om adoption av eget barn inte tilläts i andra fall än då barnet är bortadopterat. Föreningen erinrar om att förslag i den riktningen framlades i ärvdabalkssakkunnigas betänkande med förslag till ärvdabalk. Emellertid ansågs ett förbud mot adoption av eget barn kunna menligt påverka vissa utomäktenskapliga barns sociala ställning, varför förslaget inte upptogs i propositionen (prop. 1958 A: 144 s. 214 ff). De skäl som då anfördes torde enligt föreningen allttjämt vara värda beaktande. En annan tänkbar möjlighet att förenkla reglerna är att ta bort bestämmelsen i 4 kap. 3 § FB att ena maken kan med den andres samtycke adoptera dennes barn i äktenskap eller adoptivbarn. Undantag från regeln att makar skall adoptera gemensamt skulle enligt föreningen göras endast för de fall då den andre maken vistas på okänd ort eller är sinnessjuk eller sinnesslö samt då fråga är om adoption av eget barn.

Svea hovrätt anser det betänkligt att helt slopa möjligheterna att häva adoptivförhållande. Hävande av adoption har förekommit förhållandevis sällan och stor restriktivitet har visats vid behandlingen av sådana ansökningar. Att förekomsten av hävande möjlighet skulle skapa betydande olägenheter exempelvis i form av hot om hävning adoptionskontrahenterna emellan eller på så sätt att underåriga plötsligt skulle ställas utan anhöriga

är inte sannolikt, särskilt om man inför möjlighet till omadoption. Situationer kan lätt förutses uppkomma, där det skulle vara olyckligt med hänsyn till adoptivbarnet om laglig möjlighet helt saknades att bringa ett adoptivförhållande till upphörande. Speciella sådana situationer kan uppstå i fall med internationell anknytning. För undantagsfall, där en lösning inte kan nås genom omadoption eller på annat sätt, kan därför enligt hovrättens mening bibehållandet av möjlighet att häva adoptioner framstå som rimlig. Även med tanke på tidigare svaga adoptioner ter sig bibehållandet av en sådan utväg skäligt. Utländsk adoptionslagstiftning medger vanligen någon möjlighet till hävande av adoption. Att övriga nordiska länder alltså tillåter hävande av adoptivförhållande kräver särskilt hänsynstagande. Enligt hovrättens mening föreligger starka skäl att behålla möjligheten att häva adoption, när detta med hänsyn till adoptivbarnets bästa provas oundgängligen erforderligt.

Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund anser att de som lever samman utan att vara gifta bör kunna få möjlighet att adoptera gemensamt. En ändring i adoptionslagstiftningen bör enligt förbundet kunna göras på denna punkt utan att man avvaktar familjelagssakkunnigas betänkande. *Centerns kvinnoförbund*, *Socialdemokratiska kvinnoförbundet* och *föreningen Adoptionscentrum* ansluter sig däremot uttryckligen till promemoriaförslaget att frågan överlämnas åt familjelagssakkunniga.

Socialstyrelsen, liksom också *Moderata samlingspartiets kvinnoförbund*, menar att de otidsenliga beteckningarna "sinnessjuk" och "sinnesslö" i 4 kap. FB måste ändras. Enligt styrelsen är mentalsjukdomarna i flertalet fall av övergående natur och ofta krävs endast kort vårdtid. I fråga om de psykiskt utvecklingsstörda finns alla grader av utveckling och i många fall finns här ingen grund till att underlåta att inhämta deras samtycke i adoptionsfall. Då fråga uppstår om att i hithörande fall adoptera utan vederbörandes samtycke bör beträffande psykiskt sjuka krävas läkarintyg som anger graden av varaktigheten av sjukdomen. I fråga om de psykiskt utvecklingsstörda bör enligt socialstyrelsen principen vara att samtycke bör krävas i de fall då den utvecklingsstörde förstår innebörden härav.

En namnrättslig fråga tas upp av *CFU*, som ifrågasätter om bärande skäl alltså finns för att behålla bestämmelsen i 3 § tredje stycket namnlagen beträffande tilläggsnamn vid adoption. Frågan synes böra övervägas med hänsyn till att enligt förslaget alla adoptioner med retroaktiv verkan blir starka adoptioner, att möjligheterna till hävande av adoption upphör samt att sålunda adoptionens rättsverkningar ger barnet en enhetlig och fast anknytning till adoptivsläkten med motsvarande bortfall av sambandet med den biologiska släkten. Dubbla efternamn vållar svårigheter vid efterforskning i alfabetiska register o. d. Av detta skäl och för åstadkommande av namnstabilitet är det av intresse att begränsa förekomsten av dubbla efternamn. Dubbelt släktnamn, dvs. släktnamn bestående av två namn, godkänns

inte i praxis. Den som bär tilläggsnamn i förening med släktnamn har dock i praktiken ett efternamn bestående av två namn. Skäl för kvinna som är eller varit gift att ha sådant tilläggsnamn jämte släktnamn redovisades i propositionen till namnlagen (1963: 37 s. 76). Motsvarande skäl för adoptivbarn är dock väsentligt svagare. Adoptivbarnets subsidiära rätt till sin naturliga släkts namn synes vara tillgodosedd genom bestämmelserna i 3 § första stycket och 11 § namnlagen.

Stockholms rådhusrätt framför synpunkter på övergångsbestämmelserna. Rådhusrätten kan inte dela uppfattningen att de nya reglerna bör göras tillämpliga även i de fall då ärende om hävande av adoptivförhållande är anhängigt vid domstol vid tiden för ikraftträdandet. Det förefaller rådhusrätten orimligt, att utgången av ett ärende som anhängiggjorts medan en viss lagstiftning gäller skall vara beroende av om ärendet hinner avgöras innan ny lagstiftning träder i kraft. Än mera anmärkningsvärt är det ifall överklagande av ett beslut, varigenom en ansökan om hävande bifallits, skulle leda till ett upphävande av beslutet av den anledningen att lagstiftningen under tiden ändrats. Rådhusrätten föreslår därför att ändringarna i fråga om hävande inte tillämpas på adoptioner, där ansökan om hävande ingivits innan de nya reglerna trätt i kraft. Samma synpunkter framförs av *Svea hovrätt*, *Sveriges advokatsamfund* och *Folksam*.

Adoptionsåldern

Gällande rätt m. m. Enligt 4 kap. 1 § FB måste adoptant ha fyllt 25 år. Kvinna som har uppnått myndig ålder kan dock tillsammans med sin make adoptera eget barn utom äktenskap, även om hon är under 25 år.

Enligt artikel 7 i den förut nämnda Europarådskonventionen om adoption får barn adopteras endast av den som uppnått föreskriven minimiålder. Denna ålder får inte vara lägre än 21 år. I lag får dock medges undantag från kravet på minimiålder, om adoptanten är barnets fader eller moder eller om synnerliga skäl föreligger. Som ett exempel på sådana synnerliga skäl anges i förarbetena till konventionen det fallet att äkta makar vill adoptera och hustrun är under 21 år och ur stånd att få barn.

Departementspromemorian. I promemorian erinras om att fr. o. m. den 1 juli 1969 myndighetsåldern har sänkts från 21 till 20 år och äktenskapsåldern för män från 21 till 18 år eller samma ålder som redan tidigare gällde för kvinnor. Ungdomar mellan 18—20 år måste dock alltså ha föräldrarnas eller i sista hand domstols tillstånd för att ingå äktenskap. Den som fyllt 20 år har emellertid full frihet att gifta sig och bilda familj. Mot bakgrund härav ifrågasätts om inte den allmänna adoptionsåldern numera framstår som alltför hög. Helt bortsett från nuvarande åldersgräns torde visserligen

frågan om antagande av adoptivbarn ofta nog överhuvudtaget inte bli aktuell förrän vederbörande uppnått 25-årsåldern. Detta hindrar dock inte att man väl kan tänka sig fall där situationen är den motsatta. Om ett ungt gift par redan på ett tidigt stadium har klart för sig att de inte kan få några egna barn, är det givetvis tänkbart att de så snart som möjligt vill antaga adoptivbarn. Det kan då emellanåt framstå som omotiverat att de måste vänta härmed tills båda fyllt 25 år. Det kan likaledes förefalla mindre rimligt att exempelvis en kvinna, som har barn utom äktenskap och är gift med en 21-årig man, ovillkorligen måste vänta inemot fyra år innan hon och maken tillsammans får adoptera barnet. Även andra situationer torde kunna förekomma där nuvarande åldersgräns kan förefalla onödigt hög.

I promemorian understryks att det främst av hänsyn till barnets bästa givetvis är angeläget att den eller de som skall adoptera ett barn uppfyller tillräckliga krav på mognad och skötsamhet. Gällande regler rörande förfarandet i adoptionsärenden anses emellertid erbjuda tillfredsställande garantier härför även efter en sänkning av adoptionsåldern. Det erinras om att barnets föräldrar måste samtycka till adoption, att vederbörande barnavårdsnämnder skall yttra sig i frågan och att domstol, som skall pröva lämpligheten av den tilltänkta adoptionen, inte får ge tillstånd till denna utan att adoptionen befinnes lända till gagn för barnet.

Det anses därför motiverat att sänka adoptionsåldern. Denna bör dock alltjämt sättas högre än äktenskapsåldern. Åldersgränsen anses lämpligen kunna bestämmas till 20 år, dvs. lika med myndighetsåldern. Det förordas att 4 kap. 1 § första stycket FB ändras i enlighet härmed. Den särskilda regeln i paragrafens andra stycke, vilken medger kvinna som är myndig att tillsammans med make adoptera eget barn utom äktenskap, kommer därmed att sakna självständig betydelse. Regeln föreslås därför utgå.

Remissyttrandena. Förslaget om sänkning av adoptionsåldern biträds av *Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, barnavårdsnämnderna i Stockholm, Göteborg och Luleå, föreningen Sveriges rättshjälpsjurister, Centerns kvinnoförbund, Moderata samlingspartiets kvinnoförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Moderata ungdomsförbundet, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund och föreningen Adoptionscentrum. Domareföreningen* är tveksam men stannar för att tillstyrka förslaget. Även *barnavårdsnämnden i Malmö* är tveksam och anser att frågan bort diskuteras mer ingående. Nämnden anser sig dock kunna godtaga förslaget.

Familjelagssakkunniga anser att det inte kan bestridas, att fall kan förekomma där nuvarande åldersgräns förefaller onödigt hög. För många torde det vara en avgörande förutsättning för att antaga adoptivbarn att de inte kan få egna barn. Osäkerheten om denna förutsättning verkligen är för handen måste i allmänhet antas vara större ju yngre adoptanten är. Visar den sig efter adoptionen inte föreligga kan det känslomässiga förhållandet till

adoptivbarnet, särskilt om det utvecklas annorlunda än det egna barnet, bli komplicerat. Vidare är det som framhålls i promemorian främst av hänsyn till barnets bästa angeläget att den eller de som skall adoptera ett barn fyller tillräckliga krav på mognad och skötsamhet. Med den fördröjning av utträdet i förvärvslivet, som utbildningstidens förlängning medfört, måste erfarenheterna av personligt ansvarstagande i allmänhet antas vara ganska begränsade vid 20 års ålder. Det sagda skulle närmast tala för att man som huvudregel behåller nuvarande åldersgräns och i stället utökar möjligheten att i särskilda fall medge undantag därifrån. Frågan om antagande av adoptivbarn torde dock — som vidare anförs i promemorian — ofta nog överhuvudtaget inte bli aktuell förrän vederbörande uppnått 25-årsåldern. I de fall där frågan uppkommer tidigare kan reglerna rörande förfarandet i adoptionsärenden dessutom sägas innebära en tillräcklig kontroll av lämpligheten av den tilltänkta adoptionen. De sakkunniga förutsätter att det i sådana fall kommer att ske en noggrann individuell prövning. Under den förutsättningen tillstyrks en sänkning av den allmänna adoptionsåldern. Förslaget om en allmän adoptionsålder på 20 år synes emellertid strida mot Europarådets konvention om adoption av barn. Konventionstexten medger inte generell sänkning av adoptionsåldern under 21 år. Om — med hänsyn till vår bundenhet till konventionen — den nu aktuella sänkningen begränsas till 21 år, uppkommer frågan om det finns skäl för en undantagsregel motsvarande 4 kap. 1 § andra stycket andra punkten FB. Med nuvarande myndighetsålder, 20 år, skulle en sådan regel ha betydelse högst under ett år för den 20-åring, som vill adoptera eget utomäktenskapligt barn. Med hänsyn härtill finns det enligt de sakkunniga knappast skäl för en undantagsregel, även om i detta speciella fall lagändringen skulle innebära en höjning av adoptionsåldern.

I några yttranden förordas att nuvarande 25-årsgräns behålls men att undantagsregeln vidgas. *Socialstyrelsen* framhåller att adoptionsåldern tidigare inte har haft samband med myndighetsåldern och rätten att utan särskilt tillstånd gifta sig och bilda familj. Enligt socialstyrelsens mening finns det i och för sig inte skäl att nu, när myndighetsåldern sänkts, tillskapa detta samband. Det är alltför viktigt, att den som tar ett främmande barn som sitt eget har tillräcklig erfarenhet och mognad för uppgiften och, när det gäller unga makar, att deras äktenskap är stabilt. Behovet att behålla en relativt hög adoptionsålder framstår särskilt starkt i fråga om adoption av utländska barn. Omständigheter som medför risker för misslyckanden föreligger enligt socialstyrelsens erfarenheter ofta vid adoption av utländska barn. Adoptivföräldrarna får i många av dessa fall inte personlig kontakt med barnet före adoptionen. Adoptivföräldrarna har inte heller i övrigt den valfrihet som ofta förekommer vid interna adoptioner, och den som utreder ärendet har i regel inte samma möjlighet som vid interna adoptioner att bedöma om barnet och adoptanten passar för varandra. I vart fall när det

gäller adoption av barn från utvecklingsländer är också enligt styrelsens erfarenheter motiven för adoption ofta mer komplicerade än vid adoption av svenska barn där längtan efter barn i förening med sterilitet i äktenskapet i regel är det helt dominerande motivet. Vid adoption av barn från utvecklingsländer är, enligt vad styrelsen tyckt sig finna, detta motiv inte det enda eller ens alltid det förhärskande. Här förekommer inte sällan motiv även av annat slag exempelvis att man vill göra en insats i U-landshjälpen och/eller främja en utjämning av rasmotsättningarna i världen. Själva behovet av barnkontakt kan sålunda i sådana fall vara mindre markerat än vid adoption av svenska barn. Styrelsen är emellertid medveten om att situationer kan förekomma, där nuvarande åldersgräns framstår som för hög och där adoption bör kunna tillåtas. Detta torde dock inträffa endast undantagsvis. Styrelsen vill inte motsätta sig en omformulering av 4 kap. 1 § FB som möjliggör detta. Styrelsen anser att nuvarande åldersgräns, 25 år, bör bibehållas som huvudregel och att, om adoptanten är yngre, adoption bör få ske bara ifall synnerliga skäl föreligger, dock aldrig om adoptanten är under 20 år. *Stockholms rådhusrätt* ifrågasätter om inte bestämmelsen i 4 kap. 1 § FB bör utformas så att den som är under 25 år får adoptera endast om särskilda skäl talar för det. Också *Fredrika-Bremer-förbundet* tar avstånd från tanken att generellt sänka adoptionsåldern till 20 år. Avsteg från nuvarande adoptionsålder bör liksom hittills kunna göras för barnets myndiga moder som tillsammans med make vill adoptera eget barn. Undantagsregeln bör enligt förbundet utvidgas till att gälla också barnets myndige fader.

Sveriges advokatsamfund avstyrker promemorieförslaget. Även om det är riktigt att det står var och en fritt att bilda familj så snart vederbörande blivit myndig, kan man inte bortse från att skilsmäsofrekvensen är allra högst i de unga äktenskapen. Innan man påtar sig ansvaret för ett adoptivbarn bör man ha nått en viss personlig mognad, och den nuvarande åldersgränsen synes utan olägenhet kunna kvarstå i lagen. Samfundet framhåller att redan nuvarande bestämmelse i föräldrabalken innebär en betydligt lägre åldersgräns än i många andra länder.

Centerns kvinnoförbund tar i detta sammanhang upp ett par andra problem. Domstolarna synes enligt förbundet ha varit restriktiva när det gäller att ge ensamstående tillstånd att adoptera. Med tanke på att allt fler äktenskap upplöses och att därvid en av makarna blir vårdnadshavare också för adoptivbarn anser förbundet att vid beviljande av adoption mindre hänsyn bör tas till civilstånd och mer till andra förutsättningar att ge adoptivbarnet trygghet. Förbundet ifrågasätter om inte detta borde komma till klart uttryck genom att 4 kap. 1 § FB ges följande lydelse "Man eller kvinna oavsett civilstånd etc.". Förbundet framhåller också att det varken i gällande lag eller i promemorieförslaget sägs något om barnets ålder vid adoption. I praktiken drar själva adoptionsförfarandet så pass långt ut på tiden att båda

parterna i ett adoptionsförhållande ges betänketid. Förbundet ifrågasätter emellertid om inte en viss lagstadgad lägsta ålder för adoptivbarnet bör föreskrivas och att intill dess båda parter bör ha möjlighet att ändra sig. Förbundet anser att barnet bör vara minst ett år innan adoption får äga rum. Den biologiska moderns situation kan exempelvis ha blivit annorlunda. Hon bör då enligt förbundet inom denna tidsram ha möjlighet att återkalla tidigare adoptionsmedgivande för att själv ta hand om sitt barn.

Departementschefen

Övergång från svag till stark adoption. Det ligger i sakens natur att adoptivbarn normalt får en mycket stark anknytning till adoptanten och dennes släkt, under det att den faktiska förbindelsen mellan barnet och dess biologiska släkt, särskilt vid spädbarnsadoption, definitivt upphör i och med adoptionen. Dessa förhållanden åberopades också som skäl för den år 1958 genomförda övergången från svag till s. k. stark adoption. Denna senare adoptionsform innebär att adoptivbarn i rättsligt hänseende helt införlivas med adoptantens släkt samtidigt som de rättsliga banden mellan barnet och dess egen släkt skärs av. Tidigare gällde att de biologiska föräldrarna var skyldiga att bidra till barnets underhåll, om adoptivföräldrarna blev ur stånd till det. Vidare fanns arvsrätten mellan adoptivbarnet och dess biologiska släktingar i princip kvar. Adoptivbarnets arvsrätt efter adoptanten var underkastad den inskränkningen att arvsrätten inte fick inkräkta på bröstarvinges laglott. Vidare hade adoptanten och dennes avkomlingar endast en begränsad arvsrätt efter barnet och i övrigt grundade adoptivförhållandet inte någon arvsrätt.

Vid tiden för införandet av den starka adoptionen ansågs att den rättsställning barnet får genom den nya adoptionsformen så väsentligt skiljer sig från barnets ställning vid svag adoption, att de nya reglerna borde gälla för äldre fall bara under förutsättning att domstol på ansökan av adoptanten och efter särskild prövning förklarat att adoptionen skall föras in under de nya reglerna. Prövningen skulle ske på i princip samma sätt som vid vanlig adoption. Tiden för ansökan om övergång från svag till stark adoption begränsades emellertid till fem år efter det att de nya reglerna trädde i kraft den 1 juli 1959. Ansökningstiden utgick således den 30 juni 1964.

Under förarbetena till 1958 års lagstiftning framhölls att man kunde förvänta att åtskilliga adoptanter skulle begagna sig av möjligheten till övergång från svag till stark adoption. Tillgängliga statistiska uppgifter visar emellertid, att möjligheten har utnyttjats bara i ett mycket begränsat antal fall. Från år 1918, då adoptionsinstitutet infördes i vårt land, och fram till år 1959 torde närmare 70 000 adoptioner ha kommit till stånd. Antalet

ärenden om övergång från svag till stark adoption uppgår emellertid endast till uppskattningsvis mellan 3 000 och 4 000.

I departementspromemorian föreslås att reglerna för stark adoption nu görs tillämpliga på alla kvarstående svaga adoptioner. Förslaget har fått ett positivt mottagande i det stora flertalet remissyttranden. Från några håll framförs emellertid kritiska synpunkter, främst mot bakgrund av förslagets verkningar i arvsrättsligt hänseende.

För egen del vill jag till en början framhålla att det givetvis är svårt att med säkerhet fastställa orsaken till att utvecklingen i fråga om frivillig övergång från svag till stark adoption blivit en annan än man räknade med vid tillkomsten av 1958 års lagstiftning. Mot bakgrund särskilt av den nära faktiska anknytning till adoptanten och dennes släkt som adoptivbarnet normalt får genom adoption kan det låga antalet ärenden om övergång till stark adoption emellertid inte rimligtvis antas bero på en negativ inställning från adoptanterna i gemen till den starka adoptionsformen. Som framhålls i departementspromemorian får förklaringen sökas i andra omständigheter, såsom att adoptanterna många gånger saknat kännedom om möjligheten att begära övergång till stark adoption eller i varje fall om den rättsliga effekten av att sådan övergång inte kom till stånd. Det är vidare sannolikt att åtskilliga av de adoptanter, som känt till övergångsbestämmelserna till 1958 års lagstiftning, inte kommit sig för med att ta initiativ till ett domstolsförfarande, som inte skulle leda till någon omedelbart märkbar förändring i det faktiska förhållandet mellan adoptant och adoptivbarn.

Som framhålls i departementspromemorian är det givetvis i och för sig otillfredsställande att för ett betydande antal adoptioner alltså gäller regler, vilka återspeglar en föråldrad syn på adoptionsinstitutet. För de berörda kontrahenterna lär det vara svårt att förstå varför rättsverkningarna av adoption är olika, beroende på om adoptionen skett före den 1 juli 1959 eller senare. I det stora flertalet äldre adoptivförhållanden torde såväl adoptivföräldrarna och barnet som barnets biologiska föräldrar utgå från att barnet rättsligt sett är likställt med ett adoptantens eget barn.

Mot bakgrund av dessa förhållanden framstår det enligt min mening som angeläget att rättsreglerna för äldre adoptivförhållanden reformeras så att de bringas i bättre överensstämmelse med numera gängse uppfattning om rättsverkningarna av adoption.

Promemorieförslaget innebär till en början att de biologiska föräldrarnas subsidiära underhållsskyldighet faller bort. I ett remissyttrande hävdas att denna underhållsskyldighet bör stå kvar av hänsyn till adoptivbarnet. Jag vill med anledning därav framhålla att den subsidiära underhållsskyldigheten redan nu torde sakna nämnvärd praktisk betydelse. Enligt promemorian har socialstyrelsen på förfrågan upplyst att man inte känner till något fall under de senaste tre decennierna där frågan har aktualiserats. I fråga om det stora flertalet barn som adopterats före den 1 juli 1959 gäller vidare

att de överhuvudtaget inte är i behov av något underhåll, eftersom de är vuxna och kan försörja sig själva. Mot bakgrund härav finns enligt min mening inte anledning att för adoptivbarn i äldre adoptivförhållanden behålla regler om rätt till underhåll som avviker från vad som gäller för andra barn. Jag biträder alltså promemorieförslaget på denna punkt.

I arvsrättsligt hänseende innebär promemorieförslaget praktiskt betydelsefulla förändringar. De arvsrättsliga banden mellan barnet och dess biologiska släkt skärs sålunda av. I stället utsträcks arvsrätten i förhållande till adoptanten och dennes släktingar så att den blir densamma som i förhållandet mellan adoptantens eget barn samt adoptanten och dennes släktingar.

Några remissinstanser hävdar att förslaget i vissa fall kan leda till resultat som för de berörda kontrahenterna kommer att framstå som oväntade och orimliga. Därvid åsyftas främst sådana fall där adoptionen skett under den förutsättningen att arvsrätten mellan barnet och dess biologiska släktingar skulle bestå. Dessa remissinstanser anser det därför lämpligast att berörda parter genom någon form av anmälnings- eller ansökningsförfarande själva får ta ställning till huruvida de äldre eller de nyare arvsreglerna skall gälla.

För min del kan jag inte finna det rimligt att vissa adoptivbarn skall ha en annan arvsrättslig ställning än andra eller att de skall inta en särställning i förhållande till adoptantens eget barn. Nuvarande regler för äldre adoptivförhållanden medför att adoptivbarnet har arvsrätt i två släkter, nämligen både den biologiska släkten och adoptivsläkten. Som framhålls i departementspromemorian är det från både principiell och praktisk synpunkt mest tilltalande att adoptivbarn alltid har arvsrätt på samma sätt som andra barn, dvs. full arvsrätt i den släkt dit barnet faktiskt närmast hör. Att detta normalt är adoptivsläkten torde svårigen kunna förnekas.

Jag är väl medveten om att det bland kvarstående svaga adoptioner kan finnas en del fall, där adoption kommit till stånd under den förutsättningen att adoptivbarnet även efter adoptionen skall ha kontakt och känna samhörighet med sin biologiska släkt. Hovrätten över Skåne och Blekinge anför som exempel på sådana fall att två avlidna makars barn adopteras av ett syskon till någon av makarna eller att ett skilsmässobarn adopteras av sin styvfar eller styvmor.

I sammanhanget måste emellertid beaktas att arvsrättsliga regler inte kan utformas så att de tillgodoser allas önskemål. De måste rimligtvis ta sikte på normalsituationer. För de fall då avvikelser är önskvärda kan den åsyftade successionsrättsliga regleringen åstadkommas genom upprättande av testamente. Jag delar den i departementspromemorian uttalade uppfattningen att den inskränkning i testationsfriheten, som bröstarvinges rätt till laglott f. n. utgör, inte kan tillmätas någon avgörande betydelse i detta sammanhang. Möjligheten att upprätta testamente är enligt min mening till-

räcklig även när det gäller behovet att kunna neutralisera verkningarna av de övriga ändringar i arvsreglerna som promemorieförslaget innebär.

Som tidigare nämnts har under remissbehandlingen från några håll framförts förslag om att man borde ge berörda parter möjlighet att, beroende på omständigheterna i det särskilda fallet, avgöra om de önskar övergång från svag till stark adoption. Hovrätten över Skåne och Blekinge förordar sålunda att rätten för adoptanten att ansöka om övergång från svag till stark adoption införs på nytt. Även förslag till andra övergångsanordningar har förts fram.

Erfarenheterna av övergångsbestämmelserna i 1958 års lagstiftning visar enligt min mening att hovrättens förslag inte är någon framkomlig väg. Att, som moderata samlingspartiets kvinnoförbund tänker sig, i någon form tillfråga kontrahenterna i alla äldre adoptivförhållanden huruvida de önskar övergång till stark adoption, torde vara praktiskt närmast omöjligt och i varje fall alltför omständligt. Från försäkringshåll har ifrågasatts om man inte bör bereda parterna i adoptivförhållandena möjlighet att göra anmälan eller ansökan om att äldre arvsregler alltjämt skall gälla. Denna tanke diskuteras i departementspromemorian. De praktiska och tekniska skäl mot en sådan ordning som anförts i promemorian anser jag emellertid bärande.

I enlighet med det anförda ansluter jag mig i likhet med det alldeles övervägande antalet remissinstanser till förslaget att reglerna för stark adoption görs omedelbart tillämpliga på alla kvarstående svaga adoptioner.

I promemorian har föreslagits att reformen skall omfatta också sådana svaga adoptioner där adoptanten eller adoptivbarnet avlidit medan äldre lag gällde. Under remissbehandlingen har från något håll framförts kritik häremot. För egen del anser jag dock, att de skäl som i promemorian anförts till stöd för denna lösning är bärande. Jag vill också framhålla, att allmänheten säkert skulle ha svårt att förstå, varför enbart den omständigheten att adoptanten avlidit skall medföra att adoptivbarnet behåller sin arvsrätt efter sin biologiska släkt. Enligt min mening skulle det verka förvirrande, om man även i fortsättningen för adoptionsfallen skulle behöva arbeta med dubbla arvsrättsliga regelsystem. I och för sig kan det visserligen i det enskilda fallet te sig egendomligt, att ett adoptivbarn, vars adoptant avlidit för många år sedan, inträder som arvinge efter adoptantens släktingar trots att adoptivbarnet vid flera tidigare arvfall inom adoptivsläkten saknat arvsrätt. Effekter av liknande art uppkommer emellertid i större eller mindre utsträckning vid varje ändring av de arvsrättsliga reglerna.

Jag biträder även förslaget i promemorian om hur reformen lagtekniskt bör genomföras. De nya reglerna bör träda i kraft den 1 januari 1971.

Ändringarna i arvsreglerna får stor praktisk betydelse. Som tidigare har framgått kan de i vissa fall påkalla att testamente upprättas eller ändras. Det kan också i en del fall bli aktuellt att jämka förmånstagarförordnan-

den. Det är därför särskilt angeläget att allmänheten får kännedom om de förestående lagändringarna. Jag avser också att före ikraftträdandet vidtaga särskilda åtgärder för att informera allmänheten om reformen.

Under de nordiska departementsöverläggningarna har man på finländsk sida förklarat sig benägen att vid den övergång till stark adoption som torde komma att äga rum i Finland under år 1971 låta de nya lagreglerna gälla även för tidigare adoptioner. Från dansk och norsk sida har framhållits att förhållandena där inte är desamma som i Sverige. Någon reform av reglerna för äldre adoptioner är därför inte aktuell i Danmark och Norge. I Danmark är det alltjämt möjligt att genomföra adoption med bibehållande av de arvsrättsliga banden till den biologiska släkten. Vidare står möjligheten för adoptant att ansöka om övergång från svag till stark adoption fortfarande öppen. Från norsk sida har erinrats om att adoptanter alltsedan 1935 års adoptionslagsinförande och fram till 1956 års ändringar har haft möjlighet att välja mellan svag och stark adoption. De svaga adoptionerna under denna tid uppgick till endast omkring 2 % av samtliga fall.

Med hänsyn till de olika utgångspunkter som sålunda föreligger i de nordiska länderna kan fullständig nordisk rättslikhet beträffande reglerna om övergång från svag till stark adoption inte komma till stånd. Ett genomförande av det svenska förslaget leder emellertid inte till ökad rättsolikhet mellan länderna utan snarare till en minskning av de skillnader som nu finns.

I fråga om förslaget återverkningar i arvs- och gåvoskatteseende må framhållas följande. Enligt 28 § förordningen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt likställs adoptivförhållande i skattehänseende med biologisk släktskap. Denna regel infördes i samband med tillkomsten av den starka adoptionen. Vidare gäller bl. a. att testamentslott eller gåva från de biologiska föräldrarna till deras bortadopterade barn alltid beskattas efter lägsta skatteklass. Chefen för finansdepartementet har vid samråd i frågan funnit att en generell övergång från svag till stark adoption inte bör föranleda någon ändring i nämnda hänseende.

Hävande av adoptivförhållande m. m. Som förut har redovisats innehåller 4 kap. föräldrabalken (FB) regler om att adoptivförhållande under vissa förutsättningar kan hävas av domstol i adoptantens eller adoptivbarnets intresse. Hävande kan också ske när parterna är ense därom. Slutligen har barnets biologiska föräldrar möjlighet att få adoptionen hävd efter adoptantens död. Ny adoption kan i princip inte komma i fråga så länge den tidigare adoptionen består. Dessa regler har i sina grunddrag kvarstått oförändrade sedan adoptionsinstitutet infördes i svensk rätt. Med anledning av en hemställan från 1967 års riksdag har i departementspromemorian gjorts en översyn av reglerna om hävande av adoptivförhållande. Promemorian utmynnar i ett förslag om att möjligheten att häva adoptivförhållan-

de tas bort. Enligt promemorieförslaget skall i stället införas regler som möjliggör att adoptivbarn kan adopteras på nytt.

Praktiskt taget alla remissinstanser har anslutit sig till förslaget. Svea hovrätt anser dock att det även i fortsättningen bör finnas möjlighet att häva adoptivförhållande i adoptivbarnets intresse.

För egen del vill jag först erinra om att hävande av adoption numera förekommer mycket sällan. Reglerna härom har alltså begränsad praktisk betydelse. Jag delar emellertid den i promemorian framförda uppfattningen, att det från principiell synpunkt är foljdriktigt att adoptivförhållande görs oupplösligt på samma sätt som biologisk släktskap, så att adoptivbarn också i det hänseendet blir jämställda med andra barn. Även de i promemorian i övrigt anförda skälen för den föreslagna reformen finner jag vägande. Hävande av adoptivförhållande på ansökan av adoptanten kan leda till det från social synpunkt olyckliga resultatet att barnet kommer att stå ensamt utan både biologiska föräldrar och adoptivföräldrar. Rätten för adoptionskontrahenterna att efter överenskommelse få adoptionen upplöst strider mot den i vårt land gällande principen att börd- och statusfrågor är undandragna parternas fria dispositionsrätt. Nuvarande möjlighet att häva adoption efter adoptantens död blir överflödigt, om adoptivbarn kan adopteras på nytt. Frågan om borttagande av möjligheten att häva adoption i adoptivbarnets intresse kan förefalla mera tveksam. Det är här främst fråga om sådana fall där adoptanten uppträder olämpligt mot barnet eller av annan anledning inte längre bör ha hand om det. Inte heller här finns emellertid enligt min mening anledning att göra skillnad mellan adoptivbarn och andra barn. De möjligheter som lagstiftningen erbjuder att i nu åsyftade fall ingripa till barnets skydd gäller även adoptivbarn och kan utnyttjas lika effektivt för den ena som för den andra kategorien barn.

Som skäl mot förslaget att helt slopa nuvarande hävanderegler åberopar Svea hovrätt bl. a. att utländsk adoptionslagstiftning vanligen medger någon möjlighet att häva adoption. Jag kan inte finna att denna omständighet är något avgörande hinder mot den ifrågasatta reformen. För övrigt må erinras om att det saknas möjlighet att häva adoption i engelsk rätt och i fransk rätt vid stark adoption. Vad gäller de nordiska länderna torde man på finländsk sida vara beredd att följa det svenska förslaget i samband med att förslag till ny adoptionslagstiftning läggs fram i Finland nästa år. I Danmark och Norge lär man däremot komma att behålla viss möjlighet att häva adoption i adoptivbarnets intresse, under det att övriga hävande-möjligheter i varje fall torde inskränkas väsentligt. De sakliga skälen för det svenska förslaget har enligt min mening sådan tyngd att man får acceptera den rättsolikhet mellan de nordiska länderna som uppkommer, särskilt som skillnaderna kan antas sakna större praktisk betydelse.

På grundval av dessa överväganden förordar jag att promemorieförslaget i denna del genomförs.

Nuvarande möjlighet att häva adoptivförhållande efter överenskommelse torde ibland ha utnyttjats i syfte att möjliggöra äktenskap mellan adoptanten och adoptivbarnet. Ett bestående adoptivförhållande utgör nämligen enligt 2 kap. 12 § giftermålsbalken hinder mot äktenskap mellan kontrahenterna. Frågan om äktenskapshindren övervägs f. n. av familjelagssakkunniga. För att någon saklig förändring i fråga om möjligheterna för adoptant och adoptivbarn att ingå äktenskap inte skall åstadkommas i nu ifrågavarande sammanhang föreslås i promemorian att nämnda lagrum i giftermålsbalken upphävs. Vidare förordas en speciell regel i 4 kap. 7 § FB om att rättsverkningarna av adoption upphör vid giftermål mellan adoptant och adoptivbarn. Jag ansluter mig till detta förslag, som inte mött någon erinran under remissbehandlingen.

Ny adoption bör i princip kunna ske i alla de fall då adoption nu är möjlig. Ett slopande av hävandereglererna aktualiserar emellertid frågan om vissa jämkningar i nuvarande bestämmelser i detta hänseende.

Enligt 4 kap. 1 § andra stycket FB kan till adoptivbarn antas adoptantens barn utom äktenskap. Härav följer motsättningsvis att barn i äktenskap inte kan adopteras av de biologiska föräldrarna. Dessa har emellertid f. n. vissa möjligheter att ta tillbaka barnet sedan adoptionen hävts. Vill föräldrarna eller någon av dem ta tillbaka barnet, skall detta enligt promemorieförslaget i fortsättningen kunna ske genom att de adopterar barnet. Förslaget har godtagits under remissbehandlingen.

För egen del vill jag framhålla, att det torde vara sällsynt att de biologiska föräldrarna eller någon av dem önskar ta tillbaka ett bortadopterat barn. I all synnerhet gäller detta de fall då barnet har äktenskaplig börd. Sådana fall torde emellertid ha förekommit. Den i promemorian förordade lösningen, som kan sägas vila på tanken att en adoption ersätter det biologiska släktskapsförhållandet, är principiellt tillfredsställande. Det synes mig sålunda följdriktigt att de biologiska föräldrarna skall kunna ta tillbaka barnet endast genom ny adoption. Jag vill därför ansluta mig till promemorieförslaget. Som framhålls i promemorian torde man kunna utgå från att domstolarna inom ramen för den allmänna lämplighetsprövning som skall ske enligt 4 kap. 6 § FB undersöker, om en begärd adoption av eget barn i äktenskap tjänar något förnuftigt ändamål och tillåter adoption endast när så är fallet.

Enligt 4 kap. 3 § FB får makar i princip bara adoptera gemensamt. Ena maken får dock ensam antaga adoptivbarn om den andra maken vistas på okänd ort eller är sinnessjuk eller sinnesslö. Vidare får make med den andres samtycke adoptera dennes barn i äktenskap eller adoptivbarn samt eget barn utom äktenskap.

I promemorian föreslås att möjligheten att adoptera makes barn utsträcks till att gälla också barn utom äktenskap. Rätten att med makes samtycke

adoptera eget barn skall enligt förslaget vidgas till att omfatta också barn i äktenskap.

Ingen remissinstans anser att skillnad i förevarande hänseende bör göras mellan barn i och utom äktenskap. Domareföreningen ifrågasätter emellertid om inte reglerna skulle bli mera lättförståeliga ifall undantagen från principen att makar skall adoptera gemensamt begränsas till de fall då den andra maken vistas på okänd ort eller är sinnessjuk eller sinnesslö eller då det är fråga om adoption av eget barn.

Domareföreningens förslag innebär en betydande omläggning av ordningen för äkta makes adoptionsrätt. Det föreligger enligt min mening inte tillräckliga skäl att ta bort möjligheten för make att med den andra makens samtycke adoptera dennes barn. Jag vill för min del i stället ansluta mig till promemoriaförslaget på denna punkt.

I ett par remissyttranden framhålls att de i 4 kap. 3 § FB använda uttrycken "sinnessjuk" och "sinnesslö" är föråldrade. Detta kan i och för sig vara riktigt. Eftersom uttrycken i fråga används i andra lagrum i föräldrabalken är jag emellertid inte beredd att i detta begränsade sammanhang förorda en mera tidsenlig terminologi. Innebörden av den åsyftade bestämmelsen får anses vara att vederbörande skall på grund av psykisk sjukdom eller psykisk utvecklingsstörning vara ur stånd att förstå innebörden av ett samtycke till adoption.

Enligt 4 kap. 4 § första stycket FB får endast makar adoptera gemensamt. En remissinstans förordar, att det införs möjlighet för dem som bildar familj utan att gifta sig att gemensamt antaga adoptivbarn. Jag har i och för sig förståelse för denna tanke. Förslaget är emellertid oförenligt med Europarådets konvention om adoption av barn, som Sverige har anslutit sig till. Enligt artikel 6 i konventionen får barn nämligen adopteras bara av makar eller av en person. Jag kan därför inte ansluta mig till tanken att nu införa vidgade möjligheter till gemensam adoption.

Enligt promemorian bör en ny adoption av ett förut adopterat barn medföra att barnet infogas i den nye adoptantens familj som om det var dennes eget barn. Några rättsliga band till den första adoptanten och dennes släktingar eller till de biologiska släktingarna skall enligt förslaget inte finnas kvar. Förslaget har godlagits av remissinstanserna. Jag vill också för egen del ansluta mig till det. Jag biträder vidare de i promemorian förordade reglerna om förfarandet vid ny adoption, vilka innebär att nuvarande bestämmelser om adoption i princip blir tillämpliga.

Som en konsekvens av att möjligheten att häva adoptivförhållande tas bort måste man upphäva reglerna i 15 § andra stycket *namnlag* om verkan i namnrättsligt hänseende av att adoptivförhållande hävs. Enligt 3 § första stycket *namnlag* förvärvar den som antas till adoptivbarn därigenom adoptantens eller, om han adopteras av makar, adoptivfaderns släktnamn. Rätten kan dock tillåta, att adoptivbarnet behåller det släktnamn

barnet hade före adoptionen. Enligt tredje stycket första punkten samma paragraf kan adoptivbarn, som förvärvat adoptants släktnamn, framför detta som tilläggsnamn bära det släktnamn barnet hade före adoptionen. Har adoptivbarnet behållit sitt tidigare släktnamn, kan det med stöd av styckets andra punkt bära adoptantens släktnamn som tilläggsnamn.

Under remissbehandlingen har CFU förordat, att rätten för adoptivbarn att bära tilläggsnamn upphävs. Med anledning härav vill jag erinra om att reglerna om adoptivbarns rätt att behålla tidigare släktnamn resp. rätt att bära detta som tilläggsnamn har sin grund i att adoption ibland sker utan att barnets samhörighet med dess biologiska föräldrar bryts (prop. 1963: 37 s. 57). Undantagsvis kan barnet ha ett intresse av att utåt markera den samhörighet det känner med sin biologiska släkt. I vissa fall kan också rent praktiska skäl tala för nuvarande ordning, t. ex. när adoption sker först sedan barnet under längre tid burit sitt tidigare släktnamn. Jag är därför inte beredd att biträda CFU:s förslag.

Det förhållandet att adoptivbarn enligt vad jag tidigare har föreslagit skall kunna adopteras på nytt torde inte behöva medföra ändring i 3 § namnlagen. Bestämmelsen i 3 § tredje stycket första punkten namnlagen kommer vid fall av omadoption normalt att innebära att den förste adoptantens släktnamn kan användas som tilläggsnamn före det namn som barnet förvärvat genom den nya adoptionen. Om barnet efter ny adoption behåller sitt tidigare släktnamn, kan det enligt tredje stycket andra punkten bära den andre adoptantens släktnamn som tilläggsnamn.

Som förordas i departementspromemorian bör de föreslagna ändringarna träda i kraft den 1 januari 1971.

De i promemorian föreslagna övergångsbestämmelserna innebär, att beslut om hävande av adoptivförhållande inte kan meddelas efter reformens ikraftträdande. Flera remissinstanser anser, att undantag bör göras för ärenden om hävande som är anhängiga vid ikraftträdandet. Jag är medveten om att sådana undantag ofta görs vid lagändringar av liknande art. I detta fall är den konkreta frågeställningen, huruvida tidpunkten för ansökan om hävande eller tiden för beslutet i ärendet skall vara avgörande för om hävande kan komma till stånd. Vilken lösning man än väljer kan det inte undvikas, att resultatet i ett enskilt fall kan förefalla slumpartat. För egen del finner jag det mest tilltalande, att beslut om hävande överhuvudtaget inte kan meddelas efter det att lagen trätt i kraft. Jag biträder alltså promemorieförslaget.

I 6 kap. 2 § lagen (1904: 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption finns vissa regler om hävande av adoption i internationellrättsliga sammanhang. Reglerna innebär bl. a. att hävande av adoption här i riket kan ske bara om anledning därtill föreligger enligt svensk lag (NJA II 1917 s. 519). För internordiska förhållanden gäller i stället bestämmelserna i förordning-

en (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap. Förordningen bygger på en år 1931 ingången konvention mellan de nordiska länderna (SÖ 1931:19).

Genomförs förslaget att slopa hävandereglerne i 4 kap. FB, bör 1904 års lags regler i ämnet tydligtvis ändras. I betänkandet Internationell adoptionsrätt (SOU 1969:11) har framlagts förslag till lag om internationellrättsliga förhållanden rörande adoption. Förslaget avses ersätta 6 kap. i 1904 års lag. Jag räknar med att under nästa år lägga fram förslag till lagstiftning på grundval av betänkandet. Mot bakgrund härav talar enligt min mening övervägande skäl för att man inte nu tar upp frågan om ändring av hävandereglerne i 1904 års lag. I samband med behandlingen av 1969 års betänkande får också bedömas huruvida anledning föreligger till ändring i 1931 års konvention och förordning.

Adoptionsåldern. Lägsta ålder för antagande av adoptivbarn har alltsedan adoptionsinstitutets tillkomst år 1917 varit 25 år. Det enda undantaget från denna åldersgräns är att moder till barn utom äktenskap får tillsammans med sin make adoptera barnet när hon uppnått myndig ålder.

I departementspromemorian föreslås att adoptionsåldern sänks till 20 år och att nuvarande specialregel för moder till barn utom äktenskap utgår såsom överflödig. Förslaget har fått ett positivt mottagande i flertalet remissyttranden. Vissa remissinstanser, däribland socialstyrelsen, anser emellertid att nuvarande 25-årsgräns bör behållas som huvudregel men att undantag skall kunna göras när speciella skäl föreligger. I något yttrande hävdas att gällande regler bör behållas.

Helt bortsett från nuvarande åldersgräns torde, som framhålls i promemorian, frågan om antagande av adoptivbarn sällan bli aktuell i fall då adoptanten ännu inte uppnått 25 års ålder. I vissa fall kan emellertid denna åldersgräns lägga hinder i vägen för en i och för sig motiverad adoption. Så kan t. ex. vara fallet när ett ungt gift par vill adoptera därför att de vet att de inte kan få egna barn eller när fråga är om adoption av makes barn eller adoptivbarn. Av hänsyn till barnets bästa måste adoptant givetvis alltid uppfylla skäliga krav i fråga om mognad och skötsamhet. Gällande regler om förfarandet i adoptionsärendet ger emellertid tillräckliga garantier härför. Dessa förhållanden talar enligt min mening i och för sig till förmån för en sänkning av adoptionsåldern. Promemoriaförslaget är emellertid inte förenligt med den tidigare nämnda Europarådskonventionen om adoption av barn, av vilken Sverige är bundet. Konventionen föreskriver nämligen en lägsta generell adoptionsålder om 21 år. Att, sedan myndighetsåldern i vårt land sänkts från 21 till 20 år, införa en generell åldersgräns för adoptioner på 21 år torde inte böra komma i fråga.

Jag har mot bakgrund av det sagda stannat för att förorda att den nuvarande generella adoptionsåldern 25 år behålls som huvudregel men att

möjligheten till undantag härifrån vidgas. Det torde inte behöva möta några betänkligheter att medge undantag från 25-årsgränsen när fråga är om adoption av eget barn, makes barn eller makes adoptivbarn. I övrigt bör adoption vid lägre ålder än 25 år vara möjlig om synnerliga skäl föreligger. Härunder bör inrymmas det tidigare nämnda fallet att två unga makar vet att de inte själva kan få barn. En annan situation är att det är fråga om adoption av ett barn till närstående avliden släkting. För samtliga undantagsfall bör, som socialstyrelsen har förordnat, gälla att vederbörande adoptant fyllt 20 år.

I enlighet med det sagda förordar jag att nuvarande undantagsregel i 4 kap. 1 § andra stycket FB ersätts med en bestämmelse av innehåll, att rätt att antaga adoptivbarn även tillkommer den som fyllt 20 men inte 25 år, om adoptionen avser eget barn, makes barn eller makes adoptivbarn eller om synnerliga skäl annars föreligger.

I Finland och Norge torde man vara beredd att genomföra motsvarande ändring i reglerna om adoptionsåldern. Även på dansk sida överväger man att införa vissa möjligheter för den som är under 25 år att antaga adoptivbarn.

Centerns kvinnoförbund har ifrågasatt, om inte 4 kap. 1 § FB bör jämkas redaktionellt så att det tydligare än f. n. framgår att ogifta personer kan antaga adoptivbarn. Jag kan inte finna att något förtydligande av lagtexten behövs på denna punkt.

Förbundet har i sitt remissyttrande också ifrågasatt införande av en regel om att adoption inte får ske förrän barnet är ett år gammalt. Enligt min mening finns emellertid inte anledning att överväga en sådan regel.

Följdändringar i annan lagstiftning. I det föregående har jag särskilt behandlat frågan om de föreslagna ändringarnas återverkningar i sak på namnlagen saml arvs- och gåvoskatteförordningen.

Den år 1959 införda starka adoptionen innebar, som tidigare har framgått, att adoption i princip jämställdes med biologisk släktskap i familjerättsligt hänseende. Genomförs mina tidigare förslag om generell övergång från svag till stark adoption och om slopande av hävandereglerna, kommer adoptivbarn i familjerättsligt hänseende att så långt möjligt bli helt likställda med biologiska barn. De olikheter som står kvar är, såsom framhålls i departementspromemorian, betingade uteslutande av att vissa rättsregler enligt sakens natur inte tar sikte på adoptivförhållande, eftersom de bygger direkt på den biologiska släktskapen. Som exempel kan nämnas bölds- och faderskapsreglerna i 1—3 kap. FB.

Även på andra rättsområden än det familjerättsliga likställs numera i allmänhet adoptivsläkt med biologisk släktskap. Också här finns emellertid regler som av nyss angivet skäl uppenbarligen tar sikte enbart på biologisk släktskap. Det förekommer emellertid också att skillnad görs mellan adop-

tivsläkt och biologisk släktskap, trots att en specialreglering för adoptivförhållanden ingalunda följer av sakens natur, i varje fall inte sedan alla kvarstående svaga adoptioner har omvandlats till starka adoptioner. Som exempel kan nämnas att adoptivsyskon inte alltid likställs med biologiska syskon, se t. ex. 1 § andra stycket 5. jordförvärvslagen (1965: 290) och 3 § 4. förköpslagen (1967: 868). I vissa andra fall kan det vara tveksamt huruvida bestämmelse, som rör föräldrar och barn, är avsedd att omfatta också adoptant och adoptivbarn.

Om släktskap på grund av adoption så långt möjligt i familjerättsligt hänseende likställs med biologisk släktskap, bör, som framhålls i promemorian, samma princip slå igenom också i annan lagstiftning. En kartläggning av bestämmelser som gör skillnad mellan biologisk släktskap och adoptivsläkt sker för närvarande genom justitiedepartementets försorg. Genomgången är tämligen tidskrävande, särskilt som man för varje särskilt fall måste undersöka huruvida viss specialreglering för adoptivförhållanden även i fortsättningen är nödvändig. Det torde inte möta något hinder att de ändringar jag tidigare har föreslagit genomförs för sig och behövliga följdändringar i annan lagstiftning något senare. Jag räknar med att kunna lägga fram förslag till dessa senare ändringar under år 1971. I samband därmed avser jag också att ta ställning till frågan huruvida det mycket stora antal rättsregler på olika håll, som uttryckligen likställer adoptivsläkt med biologisk släkt, bör ersättas av eller eventuellt kompletteras med en principförklaring i lagstiftningen om att adoptivbarn har samma rättsställning som biologiska barn.

Hemställan

I enlighet med det anförda föreligger förslag till

- 1) lag om ändring i föräldrabalken,
- 2) lag om ändring i lagen (1958: 640) om ändring i föräldrabalken,
- 3) lag om ändring i lagen (1958: 638) om införande av nya ärvdabalken,
- 4) lag om ändring i giftermålsbalken,
- 5) lag om ändring i namnlagen (1963: 521).

Jag hemställer, att lagrådets yttrande över förslagen inhämtas enligt 87 § regeringsformen genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Bilaga

1) Förslag
till
Lag
om ändring i föräldrabalken

Härigenom förordnas i fråga om föräldrabalken
dels att 4 kap. 8—13 §§ och 20 kap. 7 §¹ skall upphöra att gälla,
dels att 4 kap. 1, 3, 4 och 5 §§ samt 20 kap. 5, 6 och 8 §§ skall ha nedan angivna lydelse,
dels att i balken skall införas en ny paragraf, 4 kap. 7 §, av nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 KAP.

1 §.

Man eller kvinna, som fyllt tjugufem år, må med rättens tillstånd antaga adoptivbarn.

Man eller kvinna, som fyllt tjugufem år, må med rättens tillstånd antaga adoptivbarn. *Rätt att antaga adoptivbarn tillkommer även den som fyllt tjugu men ej tjugufem år, om adoptionen avser eget barn, makes barn eller makes adoptivbarn eller om synnerliga skäl eljest föreligga.*

Till adoptivbarn kan antagas jämväl adoptantens barn utom äktenskap. Har barnets moder uppnått myndig ålder, må hon gemensamt med make adoptera barnet, ändå att hon ej fyllt tjugufem år.

3 §.

Makar må ej adoptera annorledes än gemensamt. Dock må ena maken ensam antaga adoptivbarn, där den

Makar må ej adoptera annorledes än gemensamt. Dock må ena maken ensam antaga adoptivbarn, där den

¹ Senaste lydelse av
4 kap. 9 § 1958: 640
4 kap. 10 § 1969: 157
4 kap. 12 § 1958: 640
4 kap. 13 § 1963: 523
20 kap. 7 § 1958: 640.

(Nuvarande lydelse)

andre vistas å okänd ort eller är sinnessjuk eller sinnesslö, ävensom eljest med den andres samtycke adoptera dennes barn i *äktenskap* eller adoptivbarn eller ock eget barn *utom äktenskap*.

(Föreslagen lydelse)

andre vistas å okänd ort eller är sinnessjuk eller sinnesslö, ävensom eljest med den andres samtycke adoptera dennes barn eller adoptivbarn eller ock eget barn.

4 §.

Andra än ————— antaga adoptivbarn.
Ej heller må adoptivbarn i adoptantens livstid ånyo adopteras av annan än dennes make.

5 §.¹

Utan eget ————— han tillfrågas.
 Den som ej fyllt tjugu år må ej adopteras utan föräldrarnas samtycke. Moderns samtycke skall hava lämnats sedan hon hunnit tillräckligt återhämta sig efter nedkomsten. *Är endera av föräldrarna sinnessjuk, sinnesslö, utan del i vårdnaden eller å okänd ort, vare hans samtycke ej erforderligt.* Är sådant fall för handen beträffande *båda föräldrarna*, skall i stället förmyndarens samtycke inhämtas.

Den som ej fyllt tjugu år må ej adopteras utan föräldrarnas samtycke. Moderns samtycke skall hava lämnats sedan hon hunnit tillräckligt återhämta sig efter nedkomsten. *Vid adoption av adoptivbarn skall i stället adoptantens samtycke eller, om make adopterat andra makens barn, makarnas samtycke inhämtas.*

Samtycke fordras ej av den som är sinnessjuk, sinnesslö, utan del i vårdnaden eller å okänd ort. Är sådant fall för handen beträffande envar av dem som enligt andra stycket skall samtycka till adoptionen, skall i stället förmyndarens samtycke inhämtas.

Den som ————— förmyndarens samtycke.

7 §.²

Såvitt angår adoptivbarnets ställning till adoptanten och dennes släktingar upphör all verkan av adoptionen, om

1. adoptivbarnet adopteras av annan än adoptantens make, eller

2. adoptanten ingår äktenskap med adoptivbarnet.

¹ Senaste lydelse 1969: 157.

² Förutvarande 7 § upphävd genom 1958: 640.

20 KAP.

5 §.¹

Laga domstol — — — — — sitt hemvist.

Ärende om adoptivförhållandes hävande upptages av rätten i den ort, där adoptanten eller, om han är död, adoptivbarnet har sitt hemvist.

6 §.¹

I ärende om antagande av adoptivbarn skall rätten söka inhämta upplysningar om barnet och adoptanten ävensom huruvida vederlag eller bidrag till barnets underhåll är givet eller utfäst. Har barnet ej fyllt aderton år, skall yttrande inhämtas såväl från barnavårdsnämnden i den församling, där adoptanten är kyrkobokförd, som ock, där barnavårdsman förordnats för barnet, från den barnavårdsnämnd, som har att utöva tillsyn å barnavårdsmannens verksamhet, och eljest från barnavårdsnämnden i den församling, där föräldrarna eller den av dem som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd.

Fader eller moder, vars samtycke till adoptionen ej erfordras, varde ändock hörd, där det kan ske. Finnes särskild förmyndare, vars samtycke ej erfordras, skall ock han höras.

I fall, varom i 4 kap. 12 § andra stycket sägs, lämne rätten arvingar efter den avlidne adoptanten som avses i 2 kap. 3 § tillfälle att yttra sig.

8 §.

Mot rättens beslut i ärende om antagande av adoptivbarn eller adoptivförhållandes hävande må talan fullföljas av envar, som äger göra ansökan därom eller som skall höras i ärendet.

I ärende om antagande av adoptivbarn skall rätten söka inhämta upplysningar om barnet och adoptanten ävensom huruvida vederlag eller bidrag till barnets underhåll är givet eller utfäst. Har barnet ej fyllt aderton år, skall yttrande inhämtas från barnavårdsnämnden i den församling där adoptanten är kyrkobokförd samt, om barnavårdsman förordnats för barnet, från den barnavårdsnämnd, som har att utöva tillsyn å barnavårdsmannens verksamhet, och eljest från barnavårdsnämnden i den församling där den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd.

Fader, moder eller adoptant, vars samtycke till adoptionen ej erfordras på grund av vad i 4 kap. 5 § tredje stycket sägs, skall höras om så kan ske. Finnes särskild förmyndare, vars samtycke ej erfordras, skall ock han höras.

Mot rättens beslut i ärende om antagande av adoptivbarn må talan fullföljas av envar, som äger göra ansökan därom eller som skall höras i ärendet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1971.

Har adoptivförhållande upplösts genom beslut om hävande som meddelats före utgången av år 1970, gäller äldre bestämmelser i fråga om rättsverkan av sådant beslut.

¹ Senaste lydelse 1958:640.

2) Förslag

till

Lag**om ändring i lagen (1958: 640) om ändring i föräldrabalken**

Härigenom förordnas, att punkterna 1—3 i övergångsbestämmelserna till lagen (1958: 640) om ändring i föräldrabalken skall upphöra att gälla vid utgången av år 1970.

3) Förslag

till

Lag**om ändring i lagen (1958: 638) om införande av nya ärvdabalken**

Härigenom förordnas, att 4 § lagen (1958: 638) om införande av nya ärvdabalken skall upphöra att gälla vid utgången av år 1970. Paragrafen gäller dock fortfarande i fråga om rätt till arv på grund av adoptivförhållande och till underhållsbidrag ur kvarlåtenskap efter den som avlidit dessförinnan.

4) Förslag

till

Lag**om ändring i giftermålsbalken**

Härigenom förordnas, att 2 kap. 12 § giftermålsbalken skall upphöra att gälla vid utgången av år 1970.

5) Förslag
till
Lag
om ändring i namnlagen (1963: 521)

Härigenom förordnas, att 15 § namnlagen (1963: 521) skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

15 §.

Förklaras någon — — — — — mannens namn.

Häves adoptivförhållande, förlorar adoptivbarnet adoptantens släktnamn och återförvärvar det namn barnet hade före adoptionen. Om synnerliga skäl äro därtill, må dock rätten tillåta att barnet behåller adoptantens namn.

Dömes till — — — — — mannens namn.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1971.

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 20 oktober 1970.

Närvarande:

f. d. justitierådet	REGNER,
regeringsrådet	MARTENIUS,
justitierådet	BERNHARD,
justitierådet	HESSER.

Enligt lagrådet den 12 oktober 1970 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 2 oktober 1970, hade Kungl. Maj:t förordnat, att enligt 87 § regeringsformen lagrådets utlåtande skulle inhämtas över upprättade förslag till 1) *lag om ändring i föräldrabalken*, 2) *lag om ändring i lagen (1958:640) om ändring i föräldrabalken*, 3) *lag om ändring i lagen (1958:638) om införande av nya ärvdabalken*, 4) *lag om ändring i giftermålsbalken*, 5) *lag om ändring i namnlagen (1963:521)*.

Förslagen, som finns bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Johan Lind.

Lagrådet yttrade:

Vid tillkomsten 1958 av bestämmelserna om s. k. stark adoption uttalade föredragande departementschefen (se NJA II 1958 s. 166) angående de i detta hänseende i ärvdabalken föreslagna reglerna, att enighet syntes råda om att den rättsställning, som barnet finge genom denna adoptionsform, så väsentligt skilde sig från barnets ställning enligt äldre adoption, att de nya reglerna beträffande rätt till arv på grund av adoptivförhållandet borde gälla endast om domstol efter särskild prövning funnit, att en äldre adoption borde föras in under den nya lagstiftningen. I enlighet härmed upptogs i övergångsbestämmelser till lagstiftningen stadganden som innebär att, då adoption ägt rum enligt äldre bestämmelser och dylikt beslut av domstol icke meddelats, äldre lag äger tillämpning beträffande rätt till arv på grund av adoptivförhållandet.

I fråga om de i 1958 års lagstiftningsärende föreslagna adoptionsereglerna i övrigt torde utgångspunkten ha varit att dessa skulle tillämpas även på äldre förhållanden. I ett par hänseenden ansåg man dock — uppenbarligen på grund av sådana överväganden som föranlett de nämnda övergångsbestämmelserna beträffande arv — att äldre rätt borde tillämpas. Den viktigaste hithörande regeln var att äldre lag skulle tillämpas i fråga om underhållsskyldighet i adoptivförhållande, om inte domstol meddelat sådant beslut som förut nämnts.

Det är ägnat att väcka vissa betänkligheter att frånga den berörda, på vägande skäl grundade regleringen av övergångsförhållandena genom att, såsom föreslås, bestämmelserna om stark adoption nu generellt göres tillämpliga på de talrika äldre adoptionerna av den svaga formen.

I ett remissyttrande har, såsom anledning till förändring, anförts att frågan skulle kommit i ett nytt läge till följd av 1969 års lagstiftning om arvsrätt för barn utom äktenskap efter fader och fädernefränder. Därvid har särskilt framhållits såsom anmärkningsvärt, att arvsrätt komme att föreligga även för barn som bortadopterats. De följer arvsrättsreformen kunde få i adoptionsfall måste dock ha uppmärksamrats vid reformens genomförande och synes icke i och för sig innefatta skäl att nu och även i andra hänseenden göra ingripande ändringar beträffande arvsrätten vid adoption.

Om än någon särskild orsak icke synes förefinnas som påkallar lagändring, kan det svårigen bestridas att tidens gång inverkat på frågan om rättsverkningarna av äldre adoptioner. Redan från början var de 1958 tillkomna olika reglerna för de två adoptionsformerna ägnade att förorsaka missförstånd, och de förhoppningar man må ha hyst om förvandling i stor utsträckning av äldre svaga adoptioner till starka sådana har icke infriats. Möjligheterna till misstag och felbedömningar av arvsfrågor måste antagas sedan dess ha ökat i och med att de äldre adoptionsreglerna kommit i skymundan vid sidan av de nya. Det måste härvid beaktas, att de äldre reglerna skulle kunna få betydelse under lång tid framåt. Det synes därför finnas skäl att sätta en slutpunkt för dessa reglers giltighet.

Verkningarna i praktiskt hänseende av att reglerna om stark adoption blir gällande även för äldre adoptioner rör, såsom framgår av det förut sagda, främst arvsrätt och underhållsskyldighet.

I sistnämnda hänseende består ändringen i att den subsidiära underhållsskyldighet som adoptivbarns naturliga föräldrar haft gentemot barnet avskaffas. Såsom departementschefen anført är det sannolikt att denna underhållsskyldighet numera saknar nämnvärd praktisk betydelse. Även om i något enstaka fall sådan skyldighet fullgöres då reformen träder i tillämpning, talar intresset av enhetliga regler för att skyldigheten upphör. Förhållandet utgör dock ett skäl för visst anstånd med reformens ikraftträdande.

I arvsrättsligt hänseende är förslagets verkningar av större praktisk betydelse, och såsom framhållits i remissyttrandet och av departementschefen kan verkningarna ibland bli överraskande för de berörda. Icke minst kan detta inträffa i fråga om arvsrätt för adoptivbarn och dess avkomlingar i förhållande till adoptantens släkt i det fall att adoptanten avlidit långt före reformens genomförande. Även i förhållandet mellan adoptivbarn som uppehållit förbindelse med sina naturliga släktingar kan opåräknade arvsförändringar uppkomma. Såsom departementschefen framhållit kan verkningarna ibland påkalla att testamenten och förmånslagareförordnanden

upprättas eller ändras och är det angeläget att allmänheten bibringas kännedom om lagändringarna.

Med det sagda är icke förenligt att reformen får träda i kraft den 1 januari 1971, mycket kort tid efter det lagarna kan beräknas vara utfärdade. Något förhållande som gör reformen särskilt trängande förefinnes enligt lagrådets mening icke.

Lagrådet lämnar förslaget i ifrågavarande del utan annan principell erinran än att dagen för ikraftträdandet bör uppskjutas åtminstone till den 1 juli 1971.

Övriga delar av förslaget, som rör hävande av adoption och adoptions-åldern, föranleder ej erinringar. Om emellertid den generella övergången till stark adoption på sätt lagrådet förordat uppskjutes, bör även ikraftträdandet av övriga delar av förslaget få anstå till samma tidpunkt.

Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken

4 kap. 5 §

Enligt 5 § tredje punkten lagen (1969: 618) om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap kan utredning angående faderskapet läggas ned, om det föreligger samtycke av modern eller särskilt förordnad förmyndare "enligt 4 kap. 5 § andra stycket föräldrabalken" till adoption av barnet. Den citerade hänvisningen bör jämkas på grund av de ändringar i 4 kap. 5 § föräldrabalken som nu föreslås. Lagrådet förordar att orden "andra stycket" i hänvisningen får utgå.

4 kap. 7 §

Om adoptanten ingår äktenskap med adoptivbarnet skall enligt denna paragraf all verkan av adoptionen upphöra såvitt angår adoptivbarnets ställning till adoptanten och dennes släktingar. I remissprotokollet beröres inte det fallet att adoptivbarn antagits av två makar och den ena av adoptivföräldrarna efter vunnen äktenskapsskillnad gifter om sig med adoptivbarnet. Då någon särskild regel inte ges för detta fall torde förslagets innebörd vara, att det nya äktenskapet ej skall inverka på adoptivförhållandet mellan adoptivbarnet och den andra av adoptivföräldrarna. Även enligt gällande rätt kan en tillämpning av hävningsreglerna i motsvarande fall leda till samma resultat. Förslagets ståndpunkt i denna del synes böra godtagas.

I de fall som anges i paragrafen skall all verkan av adoptionen upphöra såvitt angår adoptivbarnets ställning till adoptanten och dennes släktingar. Självfallet måste vid tillämpning av dessa regler med släkting likställas den som står i adoptivförhållande till adoptanten eller dennes skyldemän.

20 kap. 6 §

I fråga om förfarandet vid adoption förutsättes i remissprotokollet att de nuvarande bestämmelserna blir tillämpliga med allenast de jämkningar som betingas av att adoptivbarn kan adopteras på nytt. Enligt 4 kap. 5 § andra stycket i såväl den nuvarande som den föreslagna lydelsen erfordras vid adoption av den som fyllt 20 år ej samtycke av föräldrarna. Den föreslagna lydelsen torde vidare innebära, att vid adoption av adoptivbarn som fyllt 20 år icke heller adoptantens samtycke eller, om make adopterat andra makens barn, makarnas samtycke behöver inhämtas.

Enligt 20 kap. 6 andra stycket i dess gällande lydelse skall fader eller moder, vars samtycke till adoptionen ej erfordras, ändock höras där det kan ske. I enlighet därmed torde, i de undantagsfall där adoption av någon som fyllt 20 år förekommer, dennes föräldrar skola höras om så kan ske. Hänvisningen i stadgandets nu föreslagna lydelse till 4 kap. 5 § tredje stycket åstadkommer emellertid den sakliga ändringen i förhållande till vad som nu gäller, att vid adoption av någon som fyllt 20 år hans föräldrar ej skall behöva höras. Då såvitt av remissprotokollet framgår en sådan saklig ändring av de gällande bestämmelserna ej varit avsedd och skäl torde finnas för föreskrift om att föräldrarna, respektive vid omadoption adoptanten, i dylika fall höres i adoptionsärendet — dessa synes i vart fall ha intresse av att underrättas om den sökta adoptionen — torde stadgandet böra omformuleras. Förslagsvis kan det ges lydelsen:

Fader eller moder, vars samtycke till adoptionen ej erfordras, varde ändock hörd, där det kan ske. Vid adoption av adoptivbarn skall i stället motsvarande gälla i fråga om hörande av adoptanten eller, om make adopterat andra makens barn, båda makarna. Finnes särskild förmyndare, vars samtycke ej erfordras, skall ock han höras.

Genom denna formulering blir även klarlagt att adoptants make i vissa fall skall höras.

Ö v e r g å n g s b e s t ä m m e l s e n

Till förtydligande av stadgandets innebörd vill lagrådet anmärka att, där est ett beslut om hävande meddelats före lagens ikraftträdande, äldre bestämmelser i fråga om rättsverkan av beslutet kommer att gälla även om beslutet vinner laga kraft först efter lagens ikraftträdande.

Förslaget till lag om ändring i lagen om ändring i föräldrabalken och förslaget till lag om ändring i lagen om införande av nya ärvdabalken

De föreslagna lagändringarna avser att genomföra den generella övergången till stark adoption. Lagändringarna består huvudsakligen i att vissa övergångsbestämmelser i 1958 års lagstiftning upphäves, nämligen dels en bestämmelse i 4 § lagen om införande av ärvdabalken, som avser de genom lagstiftningen införda adoptionsrättsliga arvsreglerna, dels stadganden i punkterna 1—3 i slutbestämmelserna till lagen om ändring i föräldrabalken, vilka hänför sig till övriga då nyinförda adoptionsregler.

Till grund för det remitterade förslagets ståndpunkt att man genom att upphäva de nu berörda övergångsbestämmelserna uppnår, att de 1958 genomförda ändringarna blir tillämpliga även på äldre adoptivförhållanden torde ligga uppfattningen, att ett sådant upphävande innebär att frågan blir att bedöma enligt vad som i allmänhet gäller om familjerättslig lagstiftning som promulgeras utan särskilda övergångsbestämmelser samt att principen härvidlag är att ny lagstiftning i sådant fall skall tillämpas även på äldre rättsförhållanden. Det lär också vara riktigt att en sådan allmän princip kan uppställas. Med hänsyn till de inledningsvis berörda speciella förhållandena i förevarande fall kan det dock ifrågasättas huruvida ett borttagande av tidigare övergångsbestämmelser i och för sig alltid skulle leda till den tolkningen att den nya lagen skall tillämpas även på äldre förhållanden. Det kunde därför övervägas om icke upphävandet av de tidigare övergångsbestämmelserna borde kompletteras med en uttrycklig bestämmelse att, i följd av upphävandet, de genom 1958 års lagstiftning införda ändrade reglerna rörande adoptivförhållanden skall tillämpas på äldre adoptioner. Vissa svårigheter kan dock möta att ge en sådan regel erforderlig precision. Med hänsyn härtill och då vad som förekommit i lagstiftningsärendet inte lär ge utrymme för tvivel angående förslagets innebörd kan lagrådet godtaga detta utan sådan komplettering.

Ur protokollet:

Ingrid Hellström

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet på Stockholms slott den 23 oktober 1970.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON HOLMQVIST, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets yttrande över förslagen till

- 1) lag om ändring i föräldrabalken,
- 2) lag om ändring i lagen (1958: 640) om ändring i föräldrabalken,
- 3) lag om ändring i lagen (1958: 638) om införande av nya ärvdabalken,
- 4) lag om ändring i giftermålsbalken,
- 5) lag om ändring i namnlagen (1963: 521).

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Lagrådet har i allt väsentligt lämnat de remitterade förslagen utan erinran. Detta gäller såväl förslaget om övergång för svag till stark adoption som förslagen rörande hävande av adoptivförhållande och adoptionsåldern. Lagrådet har emellertid hemställt, att reformens ikraftträdande uppskjuts åtminstone till den 1 juli 1971.

Som jag har framhållit i remissprotokollet kan den föreslagna övergången från svag till stark adoption i en del fall föranleda, att testamente eller förmånstagarförordnande upprättas eller ändras. Berörda personer bör ha skäligt rådrum för att kunna göra detta före ikraftträdandet. Jag föreslår därför att lagförslagen under 2) och 3), som rör övergången till stark adoption, får träda i kraft först den 1 juli 1971. Avsikten är att särskilda åtgärder skall vidtas för att informera allmänheten om reformen. Beträffande övriga förslag föreligger enligt min mening inte någon omständighet som föranleder att de bör träda i kraft senare än vad som har förordats i remissprotokollet eller således den 1 januari 1971.

Lagrådets förslag till ändring i 20 kap. 6 § andra stycket föräldrabalken torde böra godtagas med en mindre redaktionell jämkning.

Även lagrådets förslag till ändring i 5 § lagen (1969: 618) om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap bör genomföras.

Vissa redaktionella jämkningar bör vidare göras i de remitterade förslagen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att antaga

dels de till lagrådet remitterade lagförslagen med vidtagna ändringar,

dels förslag till

6) lag om ändring i lagen (1969: 618) om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten